

VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
PROFESINIO RENGIMO STUDIJŲ CENTRAS

Lina Krauklytė

**SUAUGUSIŲJŲ PROFESINIO TOBULINIMOSI MOTYVAI IR
GALIMYBĖS PLANUOJANT KARJERĄ**

Magistro baigiamasis darbas

Karjeros projektavimo studijų programa, valstybinis kodas 62607S117
Edukologijos studijų kryptis

Vadovė: doc.dr. Genutė Gedvilienė _____
(parašas) (data)

Apginta: _____
(parašas) (data)

KAUNAS, 2009

TURINYS

ĮVADAS	4
1. Suaugusiųjų motyvai profesiniam tobulinimuisi	9
1.1 Suaugusiųjų poreikiai profesiniam tobulinimuisi	9
1.2 Motyvai, lemiantys suaugusiųjų profesinį tobulinimąsi planuojant karjerą	12
1.2.1 Išorinė motyvacija suaugusiųjų profesiniam tobulinimuisi	13
1.2.2 Vidinė motyvacija suaugusiųjų profesiniam tobulinimuisi	14
2 Suaugusiųjų profesinio tobulinimosi galimybės	18
2.1 Formalusis suaugusiųjų profesinis tobulinimasis	19
2.1.1 Suaugusiųjų galimybė tobulintis profesinėse mokyklose, darbo rinkos mokymo centruose	19
2.1.1.1 Suaugusiųjų galimybė tobulinti profesinėse mokyklose	20
2.1.1.2 Suaugusiųjų galimybė tobulintis darbo rinkos mokymo centruose	20
2.1.2 Suaugusiųjų galimybė mokytis aukštosiose mokyklose	21
2.1.2.1 Nuosekliosios studijos	22
2.1.2.2 Nenuosekliosios studijos	22
2.2 Neformalus suaugusiųjų profesinis tobulinimasis	23
2.3 Savaiminis suaugusiųjų profesinis tobulinimasis	25
2.4 Problemos, kylančios organizuojant suaugusiųjų profesinį tobulinimąsi	26
3. Suaugusiųjų profesinio tobulinimosi poreikių ir galimybių planuojant karjerą empirinio tyrimo rezultatai	29
3.1 Respondentų charakteristika	29
3.2 Suaugusiųjų poreikiai bei motyvai tobulinimuisi	31
3.3 Suaugusiųjų dalyvavimas profesiniame tobulinime	37
3.4 Suaugusiųjų savarankiškas profesinis tobulinimasis	45
IŠVADOS	49
LITERATŪRA	52
PRIEDAI	55

SUMMARY

Title of the work: Motives and opportunities of the adults' professional training

Student: Lina Krauklytė

Research adviser: doc. dr. Genutė Gedvilienė

The society and its values are changing. Scientific discoveries which occur everyday and the changes of the economy and labor market are forcing us to change ourselves and strive for the new competencies. Europe is going towards the knowledge based society and economy. The term "Life long learning" is like a motto towards the new society – to the creation of the knowledge based society. The accessibility to the newest information and knowledge, motivation and skills to use wisely those resources in favor of whole society become a factor more than ever which rise the competence of Europe, people's working capacity and applicability (the Life long learning Memorandum, 2001, p. 10)

Lithuania hasn't stayed apart when Lithuania joined the modern society of Europe which popularizes the life long learning. A lot of attention is devoted to the comprehensive adults' professional training in Lithuania as well as in other European countries. The adults' professional training is very urgent issue of nowadays in Lithuania when the labor market and information technologies are changing rapidly and the economy of the country is developing fast. The adults show the interest to be the modern and educated part of the society while accepting such a comprehensive and fast change. The adults are forced to train themselves continually and to acquire new knowledge and experience because of social and economic changes. The necessity of the adults' professional training rises not only because of the changes in the labor market and information technologies, but it creates the conditions for the rise of the adults' common cultural education and personality's social status. That's why it is so important to find out the motives and opportunities of the adults' professional training in this rapidly changing society.

Object of the research: the adults' professional training.

Goal of the research: the establishment of the motives and opportunities of the adults' professional training.

Methods of the research: the analysis of the scientific literature (the analysis of the sources of the scientific literature and their comparison); the analysis of documents (the analysis of the documents which regulate the adults' professional training); the questionnaire interrogatory (the interrogatory of adults working in the public and private sectors enterprises).

The research was implemented from January till October of 2008 at the private enterprises, the public sector organizations, schools of Biržai district. One hundred twenty adults from various

organizations of Biržai district participated in the interrogatory – it was interrogate 40 public servants, teachers and employees of private sector in each organization.

The results of the research showed that adults perceive the importance of their knowledge and skills in the changing labor market and they are for continual training. The main motive (which stimulate to learn while planning their career) of the majority interrogated adults' was a wish to perform their work in a better way. According to the opinion of interrogated adults, a need for the professional training occurs when they feel that the knowledge which they have is not enough to perform their work. The constant improvement of information technologies, the rapid changes in the labor market, mobility in the labor market created the need for training also. Adults have possibilities to participate in the professional trainings several times a year and employers create constantly the conditions for training. Adults attend short-term and long-term seminars, listen to various lectures, they study at the part-time and continuous studies, learn in the training courses of the labor market.

IVADAS

Keičiasi visuomenė, jos vertybės. Kasdieniai mokslo atradimai bei ekonomikos ir darbo rinkos kaita verčia mus keistis bei siekti naujų kompetencijų. Noras bendradarbiauti su kitų šalių bendraminčiais, o taip pat konkurencija darbo rinkoje daro įtaką teigiamam požiūriui į mokymąsi visą gyvenimą. Europa eina link žiniomis grindžiamos visuomenės ir ūkio. Mokymasis visą gyvenimą – tai lyg šūkis į naujos visuomenės – žinių visuomenės kūrimą. Labiau nei bet kada naujausios informacijos ir žinių prieinamumas, motyvacija ir įgūdžiai protingai naudotis šiais ištekliais savo ir visos visuomenės vardu tampa veiksmu, didinančiu Europos kompetenciją, žmonių darbingumą ir pritaikomumą. (Mokymosi visą gyvenimą Memorandumas, 2001, p. 10) Jau nebepakanka kartą įgytos profesijos, norėdami prisiderinti prie besikeičiančios darbo rinkos bei naujų technologijų, siekdami kuo daugiau išmanyti ir žinoti skubame įsigyti naujų kompetencijų. Suaugęs asmenys jau turi aiškius siekius gyvenime, yra pasirengę išspręsti problemas, todėl suvokia, kad reikia tobulėti ir siekti naujų žinių ir gebėjimų. Turėdami nemažai patirties, suaugusieji aiškiai suvokia mokymosi svarbą, kaip galimybę išsivystinti visuomenėje, būti bliviai mėstančiu savo valstybės piliečiu. Nemažiau svarbus ir vidinis pasitenkinimas siekiant naujų žinių ir kompetencijų. Mokymasis visą gyvenimą tampa ne tik valstybinių institucijų, mokymo įstaigų, bet ir pačių piliečių rūpesčiu bei noru išlikti konkurencingu darbo rinkoje. Karjeros projektavimas (career designing) kaip visą gyvenimą trunkantis procesas šiuolaikinėje žinių visuomenėje tampa ypač aktualus dėl daugelio priežasčių. Pirma, darbo rinkos poreikių kaita darosi vis spartesnė. Žmonėms vis dažniau tenka keisti veiklos pobūdį. Svarbu ne tik išlikti, bet ir būti konkurencingam bei sėkmingam darbo rinkoje. Antra, sparti darbo rinkos poreikių kaita bei žinių tapimas esmine sėkmės sąlyga konkurencija grįstoje rinkos ekonomikoje kelia naujus reikalavimus ir jos subjektų gebėjimams gauti tokių žinių, kurios leistų, kaip minėta, ne tik išlikti, bet ir laimėti konkurencinę kovą. (Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos, K. Pukelis, 2002, Nr. 6)

Šiuolaikinė Europa labai dideles investicijas skiria žmogiškiesiems ištekliams, suteikiant aukštos kokybės išsilavinimą. Mokymosi visą gyvenimą memorandume (2001) teigiama, kad žmonės yra pagrindiniai veikėjai žinių visuomenėje ir, kad vertingiausia – žmogaus gebėjimas nuolat besikeičiančioje aplinkoje naudoti žinias veiksmingai ir protingai. Vienodai reikšmingi yra formalusis ir neformalusis, savaiminis mokymasis, kurie papildo vienas kitą.

Įsiliejus į modernią Europos visuomenę, kuri propaguoja mokymąsi visą gyvenimą, Lietuva neliko nuošaly. Lietuvoje, kaip ir kitose Europos šalyse, daug dėmesio skiriama suaugusiųjų visaapimančiam profesiniam mokymuisi. Stengiamasi įgyvendinti Mokymosi visą gyvenimą Memorandumo (2001) tezes. Siekiama, kad atnaujinta švietimo sistema turi padėti

žmonėms išmokti mokytis visą gyvenimą ir sudaryti sąlygas nuolat mokytis visiem visuomenės nariams (2003-2012 Švietimo gairės, 137p.). Suaugusiųjų profesinis tobulinimasis vyksta tiek valstybinėse, tiek nevalstybinėse švietimo įstaigose. Suaugusiųjų profesinio švietimo sistema skirta žmonėms, kurie nori tobulėti savo profesinėje srityje ar įgyti naujas kvalifikacijas, didinti savo bendrąsias kompetencijas. Kad padėtų piliečiams įgyvendinti tobulinimosi poreikius – universitetai, kolegijos, profesinės mokyklos tapo atviros įvairaus amžiaus piliečiams. Mokymo įstaigos suteikia galimybę siekti naujų kompetencijų tiek formalaus, tiek neformalaus švietimo lygiuose.

Problemos aktualumas. Lietuvoje šiuo laikmečiu labai aktualus suaugusiųjų profesinis tobulinimasis, kadangi sparčiai kinta darbo rinka bei informacinės technologijos, sparčiai vystosi šalies ūkis. Suaugusieji priimdami tokią visaapimančią sparčią kaitą, rodo suinteresuotumą būti šiuolaikiška, išsilavinusia visuomenės dalimi. Vykstantys socialiniai ir ekonominiai pokyčiai verčia suaugusius nuolat tobulintis, įgyjant naujų žinių ir patirties. Suaugusiųjų profesinis tobulinimasis kyla ne tik dėl darbo rinkos kaitos ar informacinių technologijų kaitos, jis sudaro sąlygas suaugusiųjų bendrosios kultūros ugdymuisi bei suaugusiojo asmenybės socialinio statuso kilimui. Todėl labai svarbu aiškintis suaugusiųjų motyvus ir galimybes profesiniam tobulinimuisi, šioje gan sparčiai besikeičiančioje visuomenėje.

Lietuvoje suaugusiųjų švietimu rūpinasi Švietimo ir mokslo ministerija, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Suaugusiųjų mokymusi rūpinasi ne tik valstybė, bet ir nevyriausybinės organizacijos. Nemenką indėlį į suaugusiųjų mokymosi visą gyvenimą plėtotę, įdeda Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacija. Ši asociacija rūpinasi informacinės medžiagos leidimu, metodinės medžiagos leidimu. Informuoja visuomenę apie mokymosi visą gyvenimą prieinamumą. Remia ir organizuoja mokymo programas, tyrimų programas.

Daugelyje literatūros šaltinių daugiau dėmesio skiriama problemoms, iškylančiomis vykdant suaugusiųjų profesinį tobulinimąsi. Tačiau reikia pastebėti, kad suaugusiųjų profesinis tobulinimasis vyksta, plėtojasi. Ne viena valstybinė ir nevalstybinė organizacija deda pastangas sumažinti kliūtis suaugusiųjų profesiniam tobulinimuisi. Šalies mokslininkai stengiasi kurti programas pritaikytas suaugusiųjų mokymui, atlieka įvairius tyrimus, nustatyti suaugusiųjų mokymosi svarbai. Ne tik suaugusieji, matydami sparčią ūkio kaitą, rodo iniciatyvą tobulintis, bet ir darbdaviai vis palankiau žiūri į darbuotojų mokymąsi, skatina darbuotojus, rengia mokymus savo įmonėse.

Galime sakyti, kad suaugusieji nuolat susiduria su problema – kaita darbo rinkoje, kuri skatina nuolat derintis prie besikeičiančios darbo rinkos, kad savo žiniomis ir gebėjimais išliktų konkurencingas bei nuolat tobulindamas savo kompetencijas sėkmingai realizuotų save darbo rinkoje.

Tyrimo probleminiai klausimai:

- kokie suaugusiųjų profesinio tobulinimosi motyvai planuojant karjerą,
- kokios suaugusiųjų profesinio tobulinimosi galimybės planuojant karjerą.

Tyrimo objektas: suaugusiųjų profesinis tobulinimasis planuojant karjerą.

Tyrimo tikslas: atskleisti įmonėse bei įstaigose dirbančiųjų suaugusiųjų profesinio tobulinimosi motyvus ir galimybes planuojant karjerą

Tyrimo uždaviniai:

1. apžvelgti motyvus, paskatiniusius suaugusiuosius tobulintis planuojant karjerą.
2. išsiaiškinti suaugusiųjų profesinio tobulinimosi galimybes planuojant karjerą.
3. pagrįsti suaugusiųjų profesinio tobulinimosi motyvus, poreikius galimybes planuojant karjerą.
4. palyginti suaugusiųjų profesinio tobulinimosi motyvus, poreikius bei galimybes pagal veiklos sektorius

Tyrimo hipotezė

- Biržų rajono įmonėse bei įstaigose dirbančiųjų suaugusiųjų profesinio tobulinimosi motyvai ir galimybės planuojant karjerą pasiskirsto skirtingai:
 - Pedagogai bei tarnautojai yra labiau motyvuoti profesiniame tobulėjime planuojant karjerą nei privataus sektoriaus suaugusieji;
 - Privataus sektoriaus suaugusieji mažiau nei pedagogai ir tarnautojai turi profesinio tobulinimosi galimybių.

Tyrimo respondentai: Biržų rajono įmonėse bei įstaigose dirbantys suaugusieji.

Empirinio tyrimo instrumentai: kiekybinis tyrimas – anketinė Biržų rajono įmonėse bei įstaigose dirbančių suaugusiųjų apklausa.

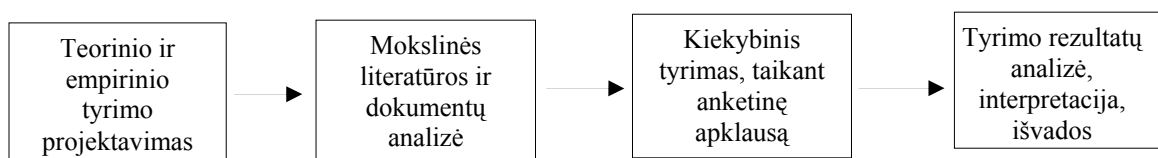
Etiniai tyrimo aspektai – konfidencialumas, geranoriškumas.

Tyrimo metodai:

- Mokslinės literatūros analizė (mokslinių literatūros šaltinių analizė ir palyginimas);
- Dokumentų analizė (dokumentų, reglamentuojančių suaugusiųjų profesinį tobulinimąsi analizė) ;
- Anketinė apklausa (suaugusiųjų dirbančių valstybinėse ir privataus sektoriaus įmonėse apklausa).

Tyrimo metodika ir organizavimas:

Atliekant tyrimą buvo nustatyti teorinio ir empirinio tyrimo parametrai. Analizuojami moksliniai literatūros šaltiniai bei dokumentai reglamentuojantys suaugusiųjų profesinį tobulinimąsi. Parengtas tyrimo instrumentas - anketa ir atliktas kiekybinis tyrimas. Atlikta tyrimo metu gautų duomenų analizė, interpretacija ir padarytos išvados (žr. 1 pav.).

1 pav. Tyrimo dizainas

Pasirinktas anketinės apklausos metodas, kadangi yra galimybė gauti daug informacijos bei galimybė apklausti didesnę respondentų grupę, taip pat lengviau apdoroti duomenis.

Duomenų analizei buvo taikomi metodai: anketavimas ir aprašomosios statistikos metodai: dažnių lentelės, vidurkiai, stulpelių bei rutulinės diagramos. Duomenys tvarkyti taikant Microsoft Excel programą.

Apklausiant respondentes buvo pateikiama anketa (priedas Nr. 1), kurioje buvo pateikti uždari klausimai. Anketą galima suskirstyti į tris dalis:

- *Pirmojoje anketos dalyje* svarbu išsiaiškinti suaugusiųjų požiūrį į nuolatinį tobulinimąsi, priežastis nulėmusias apsisprendimą tobulintis bei motyvaciją tobulinimuisi. Klausimai Nr. 1; 2; 3; 4.
- *Antrojoje anketos dalyje* svarbu išsiaiškinti suaugusiųjų poreikį, galimybes bei veiksnius lemiančius apsisprendimą tobulintis. Klausimai Nr. 5; 6; 7; 8; 9; 10; 11.
- *Trečiojoje anketos dalyje* siekiama išsiaiškinti tobulinimosi naudą, sunkumus kylančius tobulinantis bei savarankiško tobulinimosi reikalingumą ir būdus. Klausimai Nr. 12; 13; 14; 15; 16.

Tyrimas buvo atliekamas 2008 metų rugsėjo – spalio mėnesiais, Biržų rajono privataus sektoriaus įmonėse, valstybinėse įstaigose, mokyklose. Apklausoje dalyvaujantiems respondentams buvo pristatytas tyrimo tikslas, jie buvo paprašyti užpildyti anketas. Anketavimas vyko geranoriškai, motyvuotai ir anonimiškai.

PAGRINDINIŲ SAŲOKŲ ŽODYNĖLIS

Formalusis mokymasis – vyksta švietimo ir mokymo įstaigose, moksleiviai gauna pripažintus valstybės diplomus ir kvalifikacinius pažymėjimus.(Mokymosi visą gyvenimą memorandumas, Europos Bendrijų Komisija, 2001).

Neformalusis mokymasis – asmens lavinimasis ar studijos, kurias baigus neišduodamas valstybės pripažintas dokumentas, patvirtinantis išsilavinimo ar atskiro modulio baigimą ar kvalifikacijos įgijimą.(Lietuvos Respublikos Neformaliojo suaugusiųjų švietimo Įstatymas, 1998 m. birželio 30 d. Nr.VIII-822, Vilnius).

Savaiminis mokymasis – tai natūralus kiekvieną dieną vykstantis mokymasis. (Teresevičienė M., Gedvilienė G., Zuzevičiūtė V., Andragogika, Vytauto Didžiojo universitetas, Kaunas, 2006).

Visaapimantis mokymasis – tai pagrindinės trys mokymosi formos (formalus, neformalus, savaiminis mokymasis), papildančios viena kitą.(Mokymosi visą gyvenimą memorandumas, Europos Bendrijų Komisija, 2001).

Karjeros planavimas – tai nuolatinės žmogaus pastangos išvelgti darbo rinkos kaitos tendencijas ir prognozuojamų pokyčių kontekste tirti, planuoti bei įgyvendinti savo profesinės veiklos tobulinimo procesus, siekiant išlikti nuolat kintančioje darbo rinkoje bei įprasminti savo gyvenimą.(Pukelis K., Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos, 2002, Nr.6)

Kompetencija – gebėjimas atlikti tam tikrą veiklą, įgytų gebėjimų, vertybių, nuostatų, įgūdžių visumą.(Lietuvos Respublikos Švietimo Įstatymas, 2003, Vilnius)

Suaugusieji – 25 – 64 metų amžiaus visuomenės dalis.

Profesinio mokymas(jo paskirtis) – padėti asmeniui įgyti, keisti ar tobulinti kvalifikaciją ir pasirengti dalyvauti kintančioje darbo rinkoje. Profesinis mokymas gali būti pirminis ir tęstinis. (Lietuvos Respublikos Švietimo Įstatymas, 2003, Vilnius).

Profesinis tobulinimasis – apibrėžiamas trimis požymiais – tikslingas, nenutrūkstamas ir sistemingas procesas.(Guskey T.R., Profesinio tobulinimosi vertinimas, 2004 ,p. 31)

Suaugusiųjų tobulinimasis - tai savanoriška suaugusiųjų saviugda. (Lietuvos švietimo koncepcija, 1992, <http://www.smm.lt/strategija/>)

1. Suaugusiųjų motyvacija profesiniam tobulinimuisi

Suaugusieji subrendusios asmenybės ir sąmoningai siekia tikslo, sprendžia kas jiems svarbiausia. Suaugęs žmogus mokosi nuolat : mokosi būti savimi, sutuoktiniu, tėvu ar mama, dirbančiuoju. (V. Zuzevičiūtė, 2006, p. 6). Visaapimantis suaugusiųjų profesinis mokymasis, rodo, kaip glaudžiai susijusios visos mokymosi formos, kaip jos papildo viena kitą ir kad suaugusieji vis aktyviau dalyvauja mokymosi visą gyvenimą procese. Keičiantis pasaulio ir šalies ūkiui, keičiasi ir profesijų pasaulis. Vienos profesijos išnyksta, atsiranda naujos, viena profesija suskaidoma į keletą ar keletas sujungiamas į vieną. Tai nulemia persikvalifikavimo, kvalifikacijos tobulinimo bei nuolatinio mokymosi būtinumą (D.Beresnevičienė, 1995). Tad požiūris, kad vieną kartą įgytos profesijos užtenka, labai atgyvenęs. Kadangi kiekvienas esame skirtingos asmenybės, todėl kiekvienas turime skirtingą požiūrį į profesijos keitimą ar persikvalifikavimą.

Matydami sparčiai besikeičiančią darbo rinką, besikeičiantį profesijų pasaulį, suaugusieji pradėjo palankiai žiūrėti į naujų žinių bei gebėjimų įsigijimą, tačiau apsisprendimą profesiniam tobulinimuisi planuojant karjerą lemia įvairiausi motyvai – tiek vidiniai, tiek išoriniai.

Mokymosi motyvai bei poreikiai yra įvairūs, tačiau dėka jų suaugusieji auga netik profesinėje veikloje, bet ir kaip asmenybės. Motyvacija – tai noras, kažką nuveikti, šį norą kažką nuveikti nulemia noras patenkinti poreikį. Motyvai yra glaudžiai susiję su poreikiais.

Motyvaciją, kaip norą siekti karjeros, lemia tam tikrų poreikių patenkinimas. Poreikiai dažnai būna suponuoti gyvenimo, kai noras atspindi daugiau pozityvios energijos nešantį motyvą.(E.Laumenskaitė, N.Petkevičiūtė, Profesinio rengimo tyrimai ir realijos, Nr.8, 2004, p.74).

Taigi poreikiai yra vienas iš pagrindinių motyvacijos šaltinių.

1.1 Suaugusiųjų profesinio tobulinimosi poreikiai planuojant karjerą

Turime skirtingus poreikius žinioms ir geriausiai žinome kokių kompetencijų mums stinga. Suvokiant naujų kompetencijų ir žinių reikalingumą, atsiranda poreikis profesiniam tobulinimuisi. Suaugusiųjų profesinio tobulinimosi poreikių, planuojant karjerą, negalime priskirti vien tiktai besikeičiančiam darbo rinkai bei besikeičiančioms technologijoms. Poreikiai profesiniam tobulinimuisi kyla iš asmens fizinių, psichinių bei psichologinių savybių, kurias veikia aplinkos reikalavimai.

Poreikius profesiniam tobulinimuisi veikia dabartinės ar ateities (artimos arba tolimos) aplinkos reikalavimai:

- pilietiniai,
- socioekonominiai,
- kultūriniai,
- šeimos
- asmeniniai aspektai, kuriuose tikimasi tam tikrų pokyčių. (V.Zuzevičiūtė, 2006, p.7)

Tobulinimosi poreikiai veikiami pilietinio, kultūrinio, šeimos reikalavimo skatina suaugusiuosius dalyvauti visuomeniniame gyvenime, būti visaverte, pripažinta visuomenės dalimi. Taip pat suaugusiems svarbu plėsti žinias apie demokratiją, apie savo, kaip piliečio teises.

Šiuo laikmečiu didžiausią poveikį profesinio tobulinimosi poreikiui daro, socioekonominiai aplinkos reikalavimai. Konkurencinga ekonomika, žinių visuomenės plėtra ir socialinės atskirties prevencija lemia poreikį įgyti darbo rinkai reikalingą kvalifikaciją, bet ir galimybes kelti kvalifikaciją, tobulintis ar esant būtinybei persikvalifikuoti. (Įsakymas, Dėl švietimo ir mokslo ministro ir socialinės apsaugos ir darbo ministro 2004 m. kovo 26 d. Įsakymo Nr. Įsak-433/A1-83 „Dėl mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategijos ir jos įgyvendinimo veiksmų plano tvirtinimo“ pakeitimo, 2008 m. spalio 15 d., 7p.).

Veiksniai lemiantys profesinio tobulinimosi poreikį:

- darbo rinkos kaita,
- naujos technologijos,
- mobilumas darbo rinkoje,
- tarpkultūrinis bendravimas.

Šiuo metu didžiausią poreikį tobulintis nulemia naujų informacinių technologijų atsiradimas bei galimybė pasiūlyti save kitų šalių darbo rinkoms. Dauguma darbo vietų, ar tai būtų gamyklos dirbtuvės, ar įstaigos, mokyklos, paslaugas teikiančios įmonės modernizuojamos – darbui palengvinti diegiamos informacinės sistemos, įrengimai kompiuterizuojami. Todėl nenuostabu, kad daugumai suaugusiųjų atsiranda poreikis mokytis kompiuterinio raštingumo, užsienio kalbų, kelti kvalifikaciją esamos profesijos. Literatūros šaltiniai nurodo, kad atlikti tyrimai rodo, kad didžiausias poreikis šiuo metu tobulintis kompiuterinio raštingumo ir užsienio kalbų srityje. 2004 metais T.Tamošiūno ir kt. atliktas tyrimas parodė, kad didžiausia dalis norėtų mokytis užsienio kalbų (37,6 proc.), kiek mažiau – kompiuterinio raštingumo (28,3 proc.) (Švietimo problemos analizė, Kaip padidinti suaugusiųjų mokymosi galimybes?, 2007, gruodis Nr.9 (20).

Valstybei didelį dėmesį skiriant paslaugų sektoriaus vystymui šalyje, suaugusieji numato perspektyvas darbinei veiklai šiame sektoriuje, todėl mokosi socialinių mokslų, vadybos,

psichologijos srityse, dalyvauja darbo rinkos mokymo kursuose, tuo didindami savo konkurencines galimybes. Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategijoje (2007) pateikti Statistikos departamento duomenys rodo, kad 2006/2007 mokslo metais šalyje veikė 80 profesinių mokyklų ir 10 darbo rinkos mokymo centrų, kuriuose mokėsi apie 30 tūkstančių suaugusiųjų asmenų. Vėdinio poreikio įgyti naujų žinių ir gebėjimų suaugusieji tobulinasi ne tik profesinėse mokyklose, bet vis dažniau renkasi aukštąsias mokyklas bei tobulinasi vyriausybinių bei nevyriausybinių organizacijų rengiamuose mokymuose.

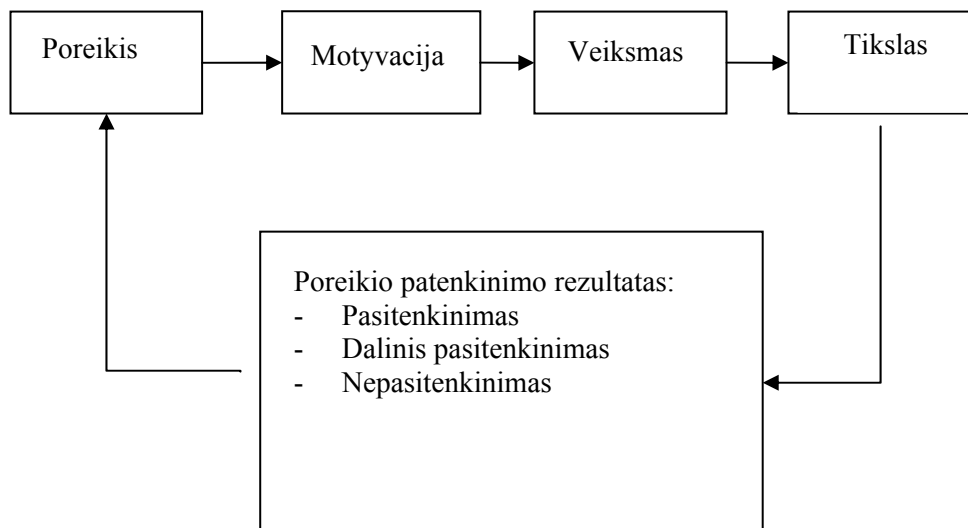
Pasirenkamos tobulinimosi sritys rodo, kad suaugusieji taikosi prie naujų – pažangesnių technologijų, prie galimybių savo profesinius gebėjimus pritaikyti ir pasisemti naujų kitose šalyse. Neatmetamas ir profesijos madingumas tuo laikotarpiu, skatinantis suaugusiuosius ją įsigyti.

Žmogaus aktyvumo pagrindas - poreikiai. (M. Teresevičienė, G.Gedvilienė, V.Zuzevičiūtė, 2006, p. 196). Atsiradus profesinio tobulinimosi poreikiui, atsiranda ir motyvas tobulintis. Tai parodo, kad poreikiai su motyvais labai glaudžiai susiję – motyvaciją skatina profesinio tobulinimosi poreikiai.

1.2 Motyvai, lemiantys suaugusiųjų profesinį tobulinimąsi, planuojant karjerą

Motyvas – tai vidinė būseną, skatinanti žmogų sąmoningai veikti siekiant tikslo.

(M.Teresevičienė, G.Gedvilienė, V.Zuzevičiūtė, 2006, p. 196)

2 pav. Elgesio motyvacijos per poreikius modelis ((Ratkevičienė,1999), M.Teresevičienė, G.Gedvilienė, V.Zuzevičiūtė, 2006, p. 196)

Turėdami nemažai patirties, suaugusieji aiškiai suvokia mokymosi svarbą, kaip galimybę įsitvirtinti visuomenėje, būti blaiviai mąstančiu savo valstybės piliečiu. Nemažiau svarbus ir vidinis pasitenkinimas siekiant naujų žinių ir kompetencijų. Galime teigti, kad motyvaciją apibūdina du dalykai: poreikis (kaip vidinis motyvacijos aspektas) ir tikslas (kaip išorinis) (M.Teresevičienė, G.Gedvilienė, V.Zuzevičiūtė,2006, p.197). Mokymasis visą gyvenimą tampa ne tik valstybinių institucijų, mokymo įstaigų, bet ir pačių piliečių rūpesčiu bei noru išlikti konkurencingu darbo rinkoje. Motyvacija gali būti kaip paskata dirbti (noras kažką padaryti) arba, kita vertus – kaip noras daryti asmeninę karjerą t.y. gerai dirbti ir turėti darbo procese tikslus (E.Laumenskaitė, N.Petkevičiūtė, Profesinio rengimas: tyrimai ir realijos Nr.8, 2004 p.72). Kaip jau minėta suaugusiųjų profesinio tobulinimosi motyvaciją, planuojant karjerą, galime skirstyti į išorinę ir vidinę.

1.2.1 Išorinė motyvacija suaugusiųjų profesiniam tobulinimuisi

Išorinę suaugusiųjų profesinio mokymosi motyvaciją nulemia kintantys darbo rinkos reikalavimai, siekimas didesnio atlygio už darbą, siekimas gauti diplomą ar pažymėjimą, patvirtinantį įgytas kompetencijas.

Suaugusiųjų profesinio tobulinimosi motyvaciją lemia:

- naujų technologijų atsiradimas,
- konkurencija darbe,
- darbo rinkos kaita,
- darbdavių didėjantys reikalavimai.

Suaugusieji profesijas renkasi pagal jų aktualumą tuo laikmečiu. Pasirenkamos profesijos rodo, kad suaugusieji taikosi prie naujų – pažangesnių technologijų, prie galimybių savo profesinius gebėjimus pritaikyti ir pasisemti naujų kitose šalyse. Populiariausi tarpe suaugusiųjų užsienio kalbų, kompiuterinio raštingumo kursai. Nemaža dalis suaugusiųjų plečia žinias verslo vadyboje ir organizavime. Neatmetamas ir profesijos madingumas tuo laikotarpiu, skatinantis suaugusiuosius ją įsigyti.

Suaugusiųjų profesiniam tobulinimuisi ar kvalifikacijos kėlimui daug įtakos turi noras išlikti konkurencingam. Suprasdami naujų žinių įsigijimo svarbą, kad galėtų prisitaikyti prie naujovių, suaugusieji renkasi įvairius formaliojo ir neformaliojo švietimo kursus, mokosi savarankiškai. Šiuo metu pastebima konkurencija tarp suaugusiųjų ir jaunesnio amžiaus asmenų. Todėl suaugusieji norėdami išlikti konkurencingi, mokosi naujų profesijų, kelia kvalifikaciją turimos profesijos.

Spartus judėjimas į priekį skatina ieškoti galimybių semtis žinių. Nemaža dalimi prie suaugusiųjų apsisprendimo, įsigyti profesiją ar kelti kvalifikaciją, turi darbdaviai. Darbdaviai suinteresuoti, kad jų įmonėse dirbantys darbuotojai kuo kvalifikuočiau atliktų darbą, kad būtų pažangūs ir aktyvūs visuomenės piliečiai. Darbdaviai gana palankiai žiūri į darbuotojų neformalųjį švietimą. 2004 metais atlikto tyrimo metu į klausimą: Ar Jūsų įstaigoje/ įmonėje reikalingas neformalus darbuotojų švietimas, mokymasis (kvalifikacijos tobulinimas, palaikymas, darbuotojų dalyvavimas kursuose, seminaruose ir pan.)? teigiamai atsakė net 95 proc. darbdavių ar jų atstovų („Neformaliojo suaugusiųjų švietimo būklė ir gyventojų bei darbdavių požiūris į neformalųjį suaugusiųjų bei darbdavių požiūris į neformalųjį suaugusiųjų švietimą“, socialinio tyrimo ataskaita, 2005, p. 39). Tačiau ne visi darbdaviai skatina darbuotojus tobulėti profesinėje srityje. Pagal atliktas apklausas labiausiai savo darbuotojus skatina tobulėti didžiųjų įmonių vadovai, valstybinių įmonių vadovai.

Nuostatų neformalaus darbuotojų švietimo atžvilgiu priklausomybė nuo įmonės dydžio

Ar reikalingas neformalus darbuotojų švietimas	Reikalingas	Nereikalingas
Mikro įmonė	92	8
Smulki įmonė	95	5
Vidutinė įmonė	96	4
Stambi įmonė	97	3

1 lent. Nuostatų neformalaus darbuotojų švietimo atžvilgiu priklausomybė nuo įmonės dydžio (proc., n= 358), (Neformaliojo suaugusiųjų švietimo būklė ir gyventojų bei darbdavių požiūris į neformalų suaugusiųjų švietimą, socialinio tyrimo ataskaita, 2005, p. 40).

Nemažiau svarbus veiksnys verčiantis keisti profesijas ir kelti kvalifikacijas yra darbo rinkos kaita. Keičiantis darbo rinkai, kada vienos profesijos tampa nebepaklausios, atsiranda naujos profesijos, suaugusiems tenka rinktis naujas profesijas – tuo prisiderinant prie darbo rinkos kaitos.

1.2.2 Vidinė motyvacija suaugusiųjų profesiniam tobulinimuisi

Daug įtakos suaugusiųjų apsisprendimui keisti ar įsigyti naują profesiją turi vidinė motyvacija, kuriai būdingos žmogiškosios vertybės, siekis save realizuoti, siekis būti visaverte visuomenės dalimi. Gali būti žinios, įgūdžiai ar gebėjimai, bet jei nebus stipraus noro arba vidinės motyvacijos – karjera ir darbas bus bespalviai, niekuo neišsiskiriantys ir be iššūkių. (E.Laumenskaitė, N.Petkevičiūtė, Profesinio rengimo tyrimai ir realijos, Nr.8, 2004, p.74)

Vidinę motyvaciją lemiantys veiksniai:

- socialinė padėtis visuomenėje,
- anksčiau įgytas suaugusiojo išsilavinimas,
- žingeidumo patenkinimas,
- galimybė pabūti įvairioje socialinėje aplinkoje,
- amžius

Reikia pastebėti, kad nemažai įtakos motyvacijai profesiniam mokymuisi turi suaugusiųjų socialinė padėtis – tai yra ar suaugęs dirbantysis ar bedarbis. Ne vienas literatūros šaltinis pažymi, kad dirbantys suaugusieji lengviau ryžtasi profesijos įsigijimui ar kvalifikacijos kėlimui. Dirbantieji lengviau suvokia, kad reikia siekti naujų žinių, norint profesionaliai atlikti savo darbą ir konkuruoti darbo rinkoje.. Tuo tarpu bedarbiai sunkiai priima palankų sprendimą įsigyti paklausia darbo rinkoje profesiją ir tokiu būdu prisitaikyti prie pasikeitusios darbo rinkos. Todėl, bedarbiams teikiami įvairūs motyvavimo užsiėmimai, kad pakeisti motyvaciją dėl profesinio mokymosi, dėl mokymosi visą gyvenimą.

Kitas veiksnys, įtakojantis suaugusiųjų pasiryžimą įsigyti naują profesiją yra anksčiau įsigytas išsilavinimas – kuo didesnis išsilavinimas, tuo suaugusieji labiau supranta, kad reikia keistis, siekti naujų žinių, kad išlikti konkurencingam. Pagal 2006 metų statistikos departamento duomenis, palankiai į suaugusiųjų mokymąsi žiūrėjo 82% suaugusiųjų, kurie turėjo aukštąjį ir aukštesnįjį išsilavinimą, 48% turintys vidurinį išsilavinimą, 29% su pradiniu išsilavinimu ir 13 % turintys pradinį išsilavinimą. Šis tyrimas labai aiškiai parodo, kad kuo aukštesnis išsilavinimas, tuo suaugę labiau suvokia, kad reikia mokytis naujų profesijų, įgyti naujų kompetencijų. Daliai suaugusiųjų, turinčiai žemiausią išsilavinimą, mokymosi labiausiai reikėtų, tačiau jie nesupranta mokymosi svarbos. Suaugę, turintys aukštąjį ar aukštesnįjį išsilavinimą dažniau renkasi aukštąsias universitetines ar aukštąsias neuniversitetines studijas. Tuo tarpu, turintys vidurinį ar pagrindinį išsilavinimą daugiau renkasi profesines mokyklas ar darbo rinkos mokymo centrus.

Daug įtakos profesiniam mokymuisi turi asmeninės žmogaus savybės. Kiekvienas mes siekiame išreikšti save, parodyti savo žinias, siekiame būti pripažinti visuomenėje. Kad visą tai pasiekti suaugęs žmogus profesinio mokymo pagalba siekia įsitvirtinti jį supančioje aplinkoje. Tuo pačiu suaugusieji yra atsakingi ir už savo šeimą, savo žinių siekimu, jie rodo pavyzdį vaikams. Vidutiniškai daugiau negu du trečdaliai vaikų pasiekia tokį patį (67 %) išsilavinimo lygį, kokį būna pasiekę jų tėvai. (V. Zuzevičiūtė, 2006, p. 26).

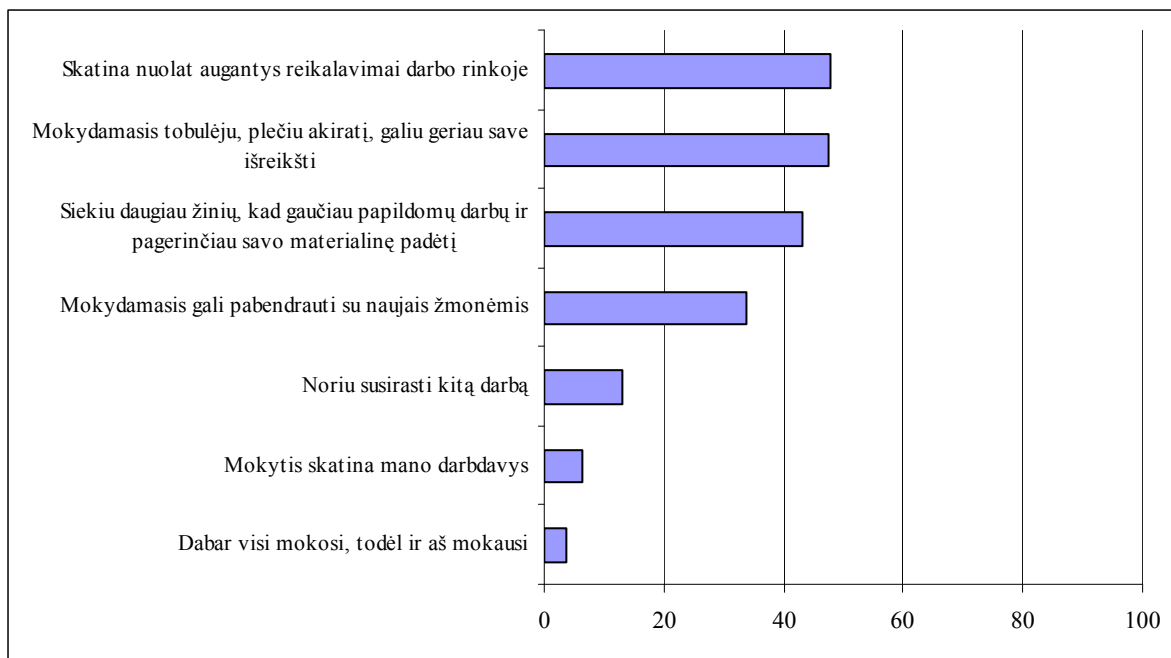
Turėdami nemažai gyvenimiško bei profesinės patirties, suaugusieji gali sau leisti mokytis profesijų, kurioms jie turi pašaukimą. Suaugęs žmogus mokosi to, kas jam įdomu, arba to, ko jo nuomone jam reikia (Juozaitis; Juozaitienė, 2003, p. 43 – 45).

Profesija pagal pašaukimą suteikia vidinį pasitenkinimą darbinėje veikloje, žmogus nejaučia jokie nuovargio, atliekamas darbas teikia jam malonumą. Tačiau suaugusieji dažniausiai mokosi norėdami spręsti darbo problemas ar klausimus, susijusias su socialiniu statusu, šeima, nori būti geresni tėvai, mamos, sutuoktiniai (V. Zuzevičiūtė, 2006, p. 17).

Pirmojo brandos amžiaus suaugusieji (24-35 metų), siekį tobulinti savo asmenybę taip pat vertina kaip vieną iš svarbiausių mokymosi motyvų. Antrojo brandos amžiaus suaugusieji (35-60) jį

vertina labiausiai iš visų amžiaus grupių (D.Beresnevičienė, 1995, p.7). Tačiau reikia pastebėti, kad nors ir propaguojamas mokymasis visą gyvenimą, vis tik motyvacija mažėja didėjant amžiui.

Vis tik dauguma mokslininkų bei atlikti tyrimai rodo, kad didžiausią poveikį, suaugusiųjų mokymuisi, daro noras išlaikyti darbo vietą bei tobulinti profesinę kvalifikaciją.

3 pav. Motyvai ir priežastys, skatinantys mokytis ((Suaugusiųjų tęstinio mokymo galimybių plėtra mokymosi visą gyvenimą strategijos įgyvendinimo kontekste, 2007), M. Teresevičienė, G. Gedvilienė, V. Zuzevičiūtė, 2006, p. 200, 35 pav.)

Skyriaus apibendrinimas

Suaugusiųjų tobulinimuisi įtakos turi tiek vidiniai, tiek išoriniai motyvai. Išoriniai motyvai - tai naujų technologijų atsiradimas, konkurencija darbe, darbo rinkos kaita, darbdavių didėjantys reikalavimai. Nemažai įtakos turi ir gaunamas atlyginimas. Darbdaviai vis palankiau žiūri į suaugusiųjų profesinį mokymą. Jie organizuoja mokymus darbo vietoje, skatina darbuotojus dalyvauti kursuose, seminaruose. Suinteresuoti darbuotojų profesinės kvalifikacijos kėlimu.

Literatūros šaltiniuose pažymima, kad suaugusiųjų apsisprendimą tobulintis daugiau lemia vidinė motyvacija, kadangi suaugusieji yra brandžios asmenybės, turinčios ne tik teorinę, bet ir praktinę patirtį. Suaugusiųjų profesinio tobulinimosi poreikiai kyla iš fiziologinių, psichinių bei psichologinių žmogaus savybių. Motyvacija profesiniam tobulinimuisi pasireiškia per poreikius.

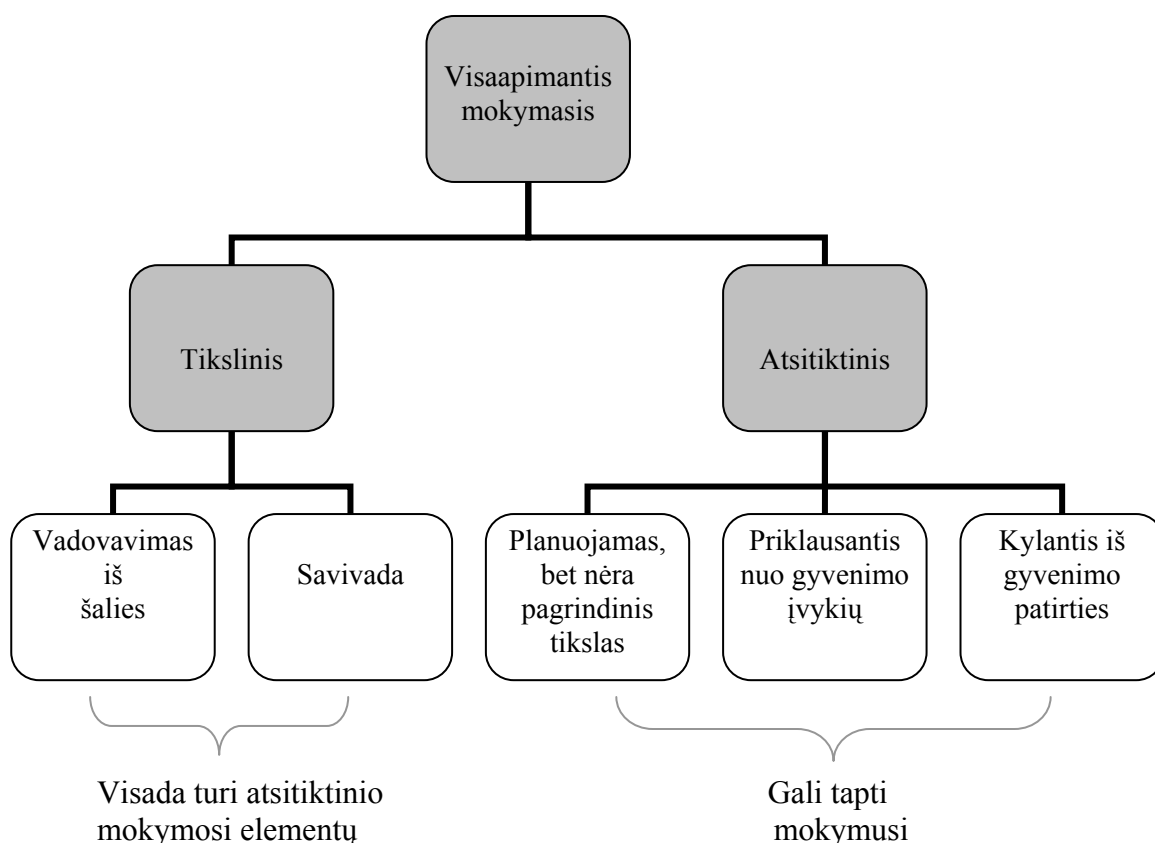
Suaugusiųjų profesinio tobulinimosi poreikiai kyla iš fiziologinių, psichinių bei psichologinių žmogaus savybių. Suaugusiųjų poreikius profesiniam tobulinimuisi įtakoja aplinkos veiksniai – pilietiniai, socioekonominiai, šeimos, kultūriniai bei asmeniniai aspektai.

Šiuo metu didžiausią poreikį tobulintis nulemia naujų informacinių technologijų atsiradimas, sparti darbo rinkos kaita bei galimybė pasiūlyti save kitų šalių darbo rinkoms. Nemažiau svarbūs yra bendravimo bei savęs realizavimo poreikiai bei poreikis būti pripažintam. Suaugusiųjų tobulintis skatina saugumo poreikis – savo bei šeimos ateities ir gerovės užtikrinimas.

Poreikiai profesiniam tobulinimuisi atsiranda, kada suaugusieji suvokia, kad turimų žinių nebepakanka. Labiausiai suaugusieji naujų profesijų bei kompetencijų mokosi siekdami neatsilikti nuo spartaus ūkio augimo ir naujų technologijų atsiradimo. Suaugusieji nori būti pilnaverčiai žinių visuomenės nariai, naudotis darbe naujausiomis technologijomis.

2. Suaugusiųjų profesinio tobulinimosi galimybės

Mokymasis visą gyvenimą vyksta trijuose mokymosi lygiuose – savaiminis, neformalus, formalus švietimas. Kadangi visi trys mokymosi lygiai papildo vienas kitą, buvo sukurtas naujas išsireiškimas - Visaapimantis mokymasis (Mokymosi visą gyvenimą Memorandumas, 2001m. p.15).

4 pav. Visaapimantis mokymasis (M.Tereševičienė, G. Gedvilienė, V.Zuzevičiūtė, 2006, p. 34)

Suaugusiųjų profesinis tobulinimasis prasideda nuo savaiminio mokymosi, kuris vyksta kasdieniame gyvenime, kartais mums to net nepastebint. Po to savaiminis mokymasis perauga į siekimą naujų žinių ir kompetencijų neformaliame švietime ir noras tapti laisva, kūrybinga ir pripažinta asmenybe, skatina suaugusiuosius siekti mokslo formaliojo švietimo sistemoje.

Norint paaiškinti, ką nusako sąvoka „profesinis tobulinimasis“, reikia apsvarstyti tris papildomas ją apibrėžiančius požymius. Profesinis tobulinimasis - tai tikslingas, nenutrūkstamas, sistemingas procesas.

- Tikslingas procesas – tai aiški turimų tikslų ir suplanuotų uždavinių vizija.
- Nenutrūkstamas procesas - darbuotojai visos savo profesinės karjeros metu patys turi nepaliaujamai mokytis. Jie turi nuolat analizuoti savo veiklos efektyvumą, apmastyti dabartinius savo darbo metodus, jei šie nėra sėkmingi, juos koreguoti, nepaliaujamai ieškoti naujų alternatyvų tobulėti.
- Sistemingas procesas – permainas numatoma vykdyti ilgesnį laikotarpį, atsižvelgiant į visus organizacijos lygmenis (Guskey T. R., 2004, p. 30-34).

Valstybinę švietimo ir mokslo politiką įgyvendina Švietimo ministerija, už darbo rinkos profesinio mokymo organizavimą ir įgyvendinimą atsako Socialinės apsaugos ir darbo ministerija.

2006 metų Statistikos departamento duomenimis, suaugusiųjų (25-64 metų) gyventojų tyrimas parodė, kad per vienerius metus koku nors būdu – formaliai, neformaliai ar savarankiškai – mokėsi 55% šalies suaugusiųjų. (Švietimo problemos analizė, 2007 gruodis, Nr. 9(20), p. 2).

2.1 Formalus suaugusiųjų profesinis tobulinimasis

Bene pats populiariausias yra formalusis mokymasis, kadangi jis vyksta tradicinėse mokymo įstaigose: profesinėse mokyklose, darbo rinkos mokymo centruose, universitetinėse aukštosiose mokyklose bei neuniversitetinėse aukštosiose mokyklose. Formalaus profesinio mokymo dalyviai pabaigę mokymus gauna valstybės pripažįstamus diplomus. Formalųjį suaugusiųjų švietimą reglamentuoja Švietimo įstatymas, Mokslo ir studijų įstatymas bei profesinio mokymo įstatymas.

2.1.1 Suaugusiųjų galimybės tobulintis profesinėse mokyklose, darbo rinkos mokymo centruose

Lietuvai tapus nepriklausoma valstybe ir perėjus prie rinkos ekonomikos buvo svarbu keisti ir profesinio rengimo kryptį. Keičiantis buvo svarbu, kad besimokantysis įsigytų profesiją ne tik pagal jo interesus ir gebėjimus, bet kad įgyta profesija padėtų įsitvirtinti darbo rinkoje.

Suaugusiųjų profesinis mokymas suteikia galimybę įsigyti profesijas, kurios padeda prisitaikyti prie besikeičiančios darbo rinkos. Kad įsigytų profesijas ar persikvalifikuotų, suaugusieji gali kreiptis į profesinio mokymo įstaigas: profesinės mokyklas, darbo rinkos mokymo centrus, specialius poreikius turintiems asmenims yra galimybė mokytis specializuotose profesinio mokymo įstaigose.

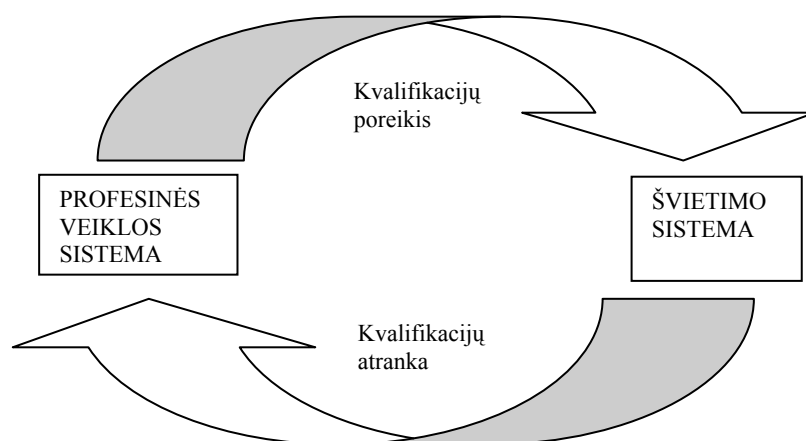
2.1.1.1 Suaugusiųjų galimybės tobulintis profesinėse mokyklose.

Vystantis ir plėtojantis ūkiui dažnam suaugusiam nebeužtenka jau įgytų kvalifikacijų ir kompetencijų, todėl jiems yra galimybė profesinėse mokyklose įsigyti naują kvalifikaciją, persikvalifikuoti ar kelti kvalifikaciją. Profesinės mokyklos suaugusiems siūlo įsigyti reikalingas kvalifikacijas bei įgyti nemažai praktinių įgūdžių. Šiuo metu Lietuvoje yra 80 profesinių mokyklų, kuriose galima įsigyti statybos, pramonės, paslaugų, žemės ūkio sektoriuose pritaikomų profesijų.

Pagrindinio profesinio mokymo sistemoje yra 4 pakopos profesinei kvalifikacijai įgyti. Pirmojoje pakopoje galimybę įsigyti profesinę kvalifikaciją sudaroma asmenims, neturintiems pagrindinio išsilavinimo. Antrojoje pakopoje galimybę įgyti profesinę kvalifikaciją, turi asmenys su pagrindiniu išsilavinimu. Trečioje pakopoje sudaromos galimybės įsigyti profesinę kvalifikaciją bei vidurinį išsilavinimą. Ketvirtojoje pakopoje sudaromos sąlygos įsigyti profesinę kvalifikaciją, turintiems bendrąjį vidurinį išsilavinimą.

2.1.1.2 Suaugusiųjų galimybės tobulintis darbo rinkos mokymo centruose

Vykstant nuolatinei darbo rinkos kaitai, daliai piliečių tenka patirti bedarbystę. Kad prisitaikytų prie pasikeitusios darbo rinkos jiems suteikiama galimybė įsigyti profesijas darbo rinkos mokymo centruose. Darbo rinkos profesinio mokymo tikslas suderinti darbo jėgos pasiūlą ir darbo rinkos paklausą.

5 pav. Paklausos modelis (Profesinio rengimo metodologija, lektorius prof. R.Laužackas, 2006 lapkričio 21-23d.)

Suaugusiems skirti mokymo kursai, per gana trumpą laiką, padeda sugrįžti į darbo rinką ir įsitvirtinti joje. Profesinio mokymo programos kuriamos derinant prie suaugusiųjų bendrojo ir profesinio išsilavinimo, taip pat, kad atitiktų profesinės veiklos reikalavimus. Šiuo metu Lietuvoje veikia 10 darbo rinkos mokymo centrų, suaugusiųjų mokymui. Darbo rinkos profesinį mokymą prižiūri Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnyba.

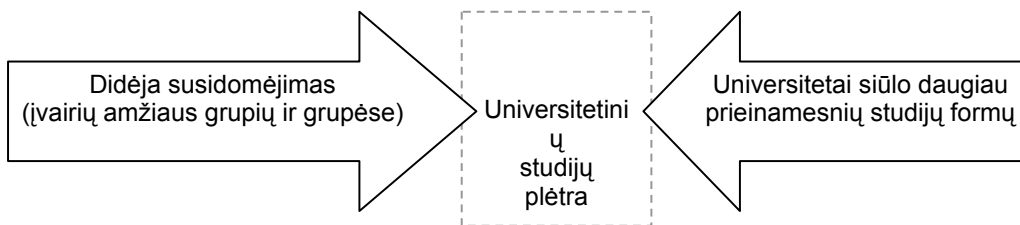
Asmenims turintiems negalią sudaromos galimybės įsigyti profesiją ar persikvalifikuoti profesinės reabilitacijos įstaigose. Šiose mokymo įstaigose, asmenims, sudaromos specialios sąlygos pagal jų negalią, teikiamos reabilitacijos paslaugos, mokymo programos derinamos prie jų bendrojo ir profesinio išsilavinimo, kad atitiktų profesinės veiklos reikalavimus. Mokymo įstaigos palaiko ryšį su darbdaviais dėl įdarbinimo po profesinio mokymo.

2.1.2 Suaugusiųjų galimybės mokytis aukštosiose mokyklose

Vis didesnė dalis suaugusiųjų renkasi aukštojo mokslo studijas, kad galėtų profesionaliau atlikti savo pareigas įvairiose veiklos šakose. Suaugusieji renkasi aukštojo mokslo studijas norėdami profesionaliau atlikti savo pareigas, tačiau tenka pastebėti, kad nemažiau svarbus tokio pasirinkimo motyvas yra suaugusio žmogaus noras save realizuoti, išbandyti naujose srityse bei jausti pasitenkinimą savimi, kad „aš galiu, sugebu...“. Didėjant suaugusiųjų skaičiui aukštosiose mokyklose, aukštosios mokyklos, atsiliepdamos į suaugusiųjų norą siekti aukštojo mokslo, sudaro sąlygas suaugusiems įgyti naujas profesijas, jau turintiems aukštąjį išsilavinimą tobulintis ar persikvalifikuoti. Suaugusieji gali rinktis aukštojo mokslo studijas universitetinėse ir neuniversitetinėse (kolegijose) mokslo įstaigose.

Aukštosios mokyklos siekia, kad aukštasis mokslas būtų prieinamas visiems, taip užtikrinant mokymosi visą gyvenimą idėją. Lietuvos aukštojo mokslo sistemos paskirtis – žmogaus kompetencijų (išteklių) ir jo vertybių ugdymas valstybės bei visuomenės ekonominio socialinio, politinio ir kultūrinio gyvenimo stiprinimui. (Lietuvos aukštojo mokslo (LAM) sistemos plėtra 2007-2012m.: konkurencingumas ir finansavimo modelis, 2006, p.4)

Didėjant susidomėjimu universitetinėmis studijomis, universitetai siūlo daugiau prieinamesnių studijų formų (V. Zuzevičiūtė, M.Teresevičienė, Universitetinės studijos mokymosi visą gyvenimą perspektyvoje, 2007).

6 pav. Universitetinių studijų plėtros veiksniai (V.Zuzevičiūtė, M.Tereševičienė, 2007, p. 31)

Suaugusieji gali rinktis aukštojo mokslo studijas universitetinėse ir neuniversitetinėse (kolegijose) mokslo įstaigose.

Universitetuose vykdomos dviejų tipų studijos:

- nuosekliosios,
- nenuosekliosios.

2.1.2.1 Nuosekliosios studijos

Nuosekliosios studijos – tai studijos, kurias baigus įgyjamas aukštasis išsilavinimas ir (ar) suteikiama kvalifikacija. Studijų programa baigiama išsilavinimo įvertinimu – baigiamuoju darbu ar baigiamaisiais egzaminais. Nuosekliosios studijos yra trijų formų: dieninės, vakarinės ir neakivaizdinės. Galimos ir intensyviosios bei individualios studijų formos, jos priskiriamos prie , kurios nors iš studijų formų. Dieninės studijos skirtos asmenims, kurie gali studijuoti dienos metu, didžioji dalis paskaitų vyksta darbo dienos metu. Vakarinės studijos sudaro sąlygas studijuoti asmenims, kurie negali lankyti paskaitų dienos metu, paskaitos vyksta po darbo dienos ir šeštadieniais. Suaugusiems, kurie negali studijuoti nei dieninėse, nei vakarinėse studijose yra galimybė studijuoti neakivaizdžiai. Darbas neakivaizdinėse studijose organizuojamas sesijomis.

2.1.2.2 Nenuosekliosios studijos

Nenuosekliosios studijos – tai studijos kada studijuojami tam tikri dalykai ar jų ciklai, kurie yra skirti profesinei kvalifikacijai kelti arba keisti, profesiniam ar bendrajam išsilavinimui plėsti.

Pasirinkus nenuosekliųjų studijų tipą, mokymo įstaigose suaugusiems sudaromos sąlygos mokytis dieninėse, vakarinėse, neakivaizdinėse studijose. Universitetai siūlo tęstines studijas, kurios vyksta studijuojančiajam ir universitetui patogiu laiku. Tokiu būdu

universitetinės paslaugos priartinamos prie studijuojančiųjų. Tęstinėse studijose galima suderinti tvarkaraščius, mokymosi vietą ir trukmę. Šios studijos skirtos suaugusiųjų persikvalifikavimui, kvalifikacijos kėlimui, įgūdžių tobulinimui. Suaugusiems sudaromos sąlygos studijuoti pageidaujamus studijų modulius, pasirinkti norimą spartą. Surinkus reikiamą kreditų skaičių bei įvykdžius kitus studijų programos reikalavimus, pripažįstamas aukštasis išsilavinimas, suteikiamas kvalifikacinis laipsnis arba profesinė kvalifikacija.

Aukštąjį mokslą teikiančios mokymo įstaigos siekia užtikrinti, kad aukštasis mokslas būtų prieinamas visoms visuomenės grupėms. Šiuo metu Lietuvoje veikia 15 valstybinių universitetų ir 16 kolegijų. Taip pat veikia 7 nevalstybiniai universitetai ir 12 kolegijų.

Pagal Statistikos departamento duomenis, suaugusiųjų (25-64 metai) skaičius, turinčių aukštąjį ir aukštesnįjį išsilavinimą kito sekančiai: 2003 metais - 23,2%; 2004 metais – 25,2%; 2005 metais – 26,3%; 2006 metais – 26,8% . Nors ir mažais žingsniais, bet suaugusieji rodo susidomėjimą aukštosiomis mokyklomis.

2.2 Neformalus suaugusiųjų profesinis tobulinimasis

Šalia formalaus suaugusiųjų mokymosi vyksta ir neformalus mokymasis. Neformalusis suaugusiųjų mokymasis nėra naujovė, jau ankstesniuose amžiuose filosofai ir mąstytojai teigė, kad patirtis yra pagrindinis pažinimo šaltinis. Europos sąjungoje neformalusis mokymasis užima vis didesnę reikšmę mokymosi visą gyvenimą procese. Straipsnyje „Neformaliojo ir savaiminio mokymosi identifikavimo ir pripažinimo tendencijos Europoje ir Lietuvoje“ pateikiami trys aspektai, kodėl vis didesnis dėmesys kreipiamas į neformalųjį mokymąsi:

- Pirma, išaugo bendrųjų kvalifikacijų poreikis ir pradėta paieška optimaliausių priemonių, kurios įgalintų veikti kartu su greita technologijų ir organizacijų kaita ir leistų išlikti pasaulinėje rinkoje.
- Antra, priežastis akcentuoja institucinės pertvarkos poreikį ir mokymosi sistemų perorganizavimo sferoje.
- Trečia, mokymosi sistemos ir metodai buvo kuriami ir plėtojami instituciniame vakuume, neatsižvelgiant į tikruosius darbo rinkos poreikius. (M.Tereševičienė, N. Burkšaitienė, G.Gedvilienė ir kt., „Neformaliojo ir savaiminio mokymosi identifikavimo ir pripažinimo tendencijos Europoje ir Lietuvoje“).

Neformalus mokymasis vyksta nuolat žmogui būnant įvairiose socialinėse aplinkose, atliekant darbą, lankant įvairius kursus ir įgyjant naujų kompetencijų. Neformalus mokymasis tapo

toks pat reikšmingas, kaip ir formalusis mokymasis. Lietuvos Respublikos Neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatyme (1998m., Vilnius), neformalusis suaugusiųjų švietimas apibūdinamas kaip asmens ir visuomenės interesus atliepiantis mokymasis, lavinimasis ar studijos, kurias baigusiam neišduodamas valstybės pripažįstamas dokumentas, patvirtinantis išsilavinimo, tam tikros jo pakopos ar atskiro reglamentuoto modulio baigimą arba kvalifikacijos įgijimą. Neformaliojo švietimo formos yra:

- organizuota tikslinė savišvieta (mokymasis tobulinant savo profesinę kvalifikaciją),
- kursai (dieniniai, vakariniai, tęstiniai, trumpalaikiai ir kt.), seminarai, paskaitos,
- neakivaizdinis (nuotolinis) švietimas,
- žiniasklaidos priemonėmis perteikiamos šviečiamojo pobūdžio programos.

Naujai atsiradusi neformaliojo švietimo forma – nuotolinis švietimas.

Neformalusis profesinio mokymasis vyksta profesinėse, aukštosiose mokyklose, darbo rinkos mokymo centruose. Be šių mokyklų neformalus mokymas gali vykti ir darbo vietoje, liaudies aukštesniosiose mokyklose, bibliotekose. Kad patenkintų vyresnio amžiaus asmenų norą įgyti naujų kompetencijų, pradėjo kurtis „Trečiojo amžiaus universitetai“. Šie universitetai skirti pensijinio amžiaus asmenims. Liaudies aukštesniųjų mokyklų tikslas skatinti bendruomenės sąmoningą veiklą, ugdyti kūrybingumą ir psichosocialinius įgūdžius, organizuoti kalbų, amatų, dailės kursus ir kt.

Kintant technologijoms bei sparčiai vystantis šalies ūkiui dažnas suvokiame, kad nebeužtenka įgytų kompetencijų, tuo prisiderinti prie naujų reikalavimų savo pareigoms. Didžioji dalis suaugusiųjų renkasi kalbų, kompiuterinio raštingumo kursus, verslo pradmenų mokymo kursus ir kt.. Profesinės žemės ūkio mokyklos teikia mokymo kursus asmenims, norintiems ūkininkauti. Dirbantiems suaugusiems asmenims, kurie turi išpėjimą apie atleidimą iš darbo dėl trūkstamų kompetencijų, yra galimybė lankyti neformalaus švietimo kursus ir kelti kvalifikaciją Darbo rinkos mokymo centruose.

Suaugusieji renkasi neformalųjį profesinį mokymą, kad galėtų geriau atlikti savo darbą, įgytų žinių, reikalingų kasdien, norėdami keisti profesiją, galvodami pradėti savo verslą.

Statistikos departamento duomenimis (2006), 2006 metais neformaliojo mokymosi veikloje dalyvavo 31% suaugusių asmenų, o mokymą teikiančių institucijų buvo daugiau kaip 400 institucijų teikia neformaliojo švietimo paslaugas.

Neformaliojo suaugusiųjų profesiniu mokymusi rūpinasi Švietimo ir mokslo ministerija, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, apskritys, savivaldybė, kitos ministerijos.

Suaugusiems, baigusiems neformaliojo profesinio mokymosi kursus, neišduodamas valstybės pripažintas dokumentas, tačiau šį pažymėjimą gali pripažinti darbdaviai ir profesinės organizacijos. Neformalus mokymasis vyksta pagal laisvai parengtas programas, besimokantieji negauna valstybės pripažinto pažymėjimo, tačiau jie įgyja naujų žinių ir gebėjimų.

Lietuvoje kuriama kvalifikacijų ir kompetencijų pripažinimo sistema, pagal kurią galima pripažinti neformalaus bei savaiminio mokymosi metu įgytas žinias. Tokiu būdu suaugusieji turi galimybę gauti valstybės pripažintą dokumentą, patvirtinantį išsilavinimą.

2.3 Savaiminis suaugusiųjų profesinis tobulinimasis

Savaiminis mokymasis dar vadinamas savišvieta, vyksta kasdieniame mūsų gyvenime, mes jo galime net nepastebėti. Jis vyksta mums būnant socialinėje aplinkoje ar darbe, o taip pat laisvalaikio metu. Mokymosi visą gyvenimą Memorandume (2001) savaiminis mokymasis apibrėžiamas:

- tai natūralus kiekvieną dieną vykstantis mokymasis. Skirtingai nuo formaliojo ir neformaliojo neformalus savaiminis mokymasis nebūtinai iš anksto apgalvotas, todėl jo gali nepripažinti net patys individai, papildantys savo žinias ir įgūdžius.

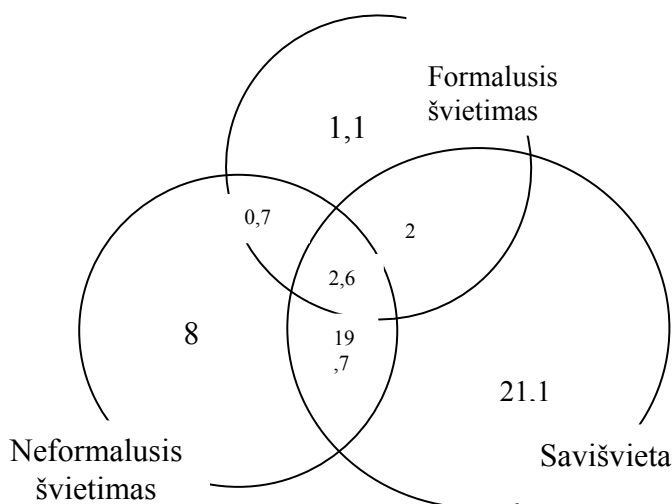
Savaiminis mokymasis vyksta dalyvaujant įvairiuose mokymo renginiuose, skaitant knygas, stebint televizijos laidas, domintis žiniasklaidos leidiniais, o taip pat ir darbo vietoje, būnant skirtingose socialinėse aplinkose.

Sparti darbo rinkos kaitą, technologijų kaitą lemia suaugusiųjų savišvietos poreikį. Savaiminis mokymasis vyksta net mokantis formaliojo švietimo įstaigose, kada papildomai skaitoma literatūra, lankomi seminarai.

Savaiminis mokymasis yra vienas iš reiškinių, kada kiekvienas suaugęs gali ir geba vystyti savo gebėjimus ir tuo prisidėti prie šalies gerovės. Būtent savaiminis mokymasis yra labai glaudžiai susijęs su profesiniu tobulėjimu. Kadangi bet koks pasikeitimas profesinėje veikloje skatina savarankiškai domėtis, ieškotis naujų žinių.

Pagal Statistikos departamento duomenis (2006) 45 % suaugusiųjų mokėsi savaime, tuo tarpu neformaliame mokyme dalyvavo 31%, o formalaus mokymo programose mokėsi 6%. Tai rodo, kad savaiminis mokymasis yra neatsiejamas nuo formalaus ir neformalaus švietimo.

Labai gražiai pavaizduotas suaugusiųjų savaiminio mokymosi lygis Statistikos departamento, Suaugusiųjų švietimo statistinio 2006 m. tyrimo rezultatai, paveikslėlyje.

7 pav. Lietuvos suaugusiųjų mokymosi lygis 2006m. (Statistikos departamentas, Suaugusiųjų švietimo statistinio 2006 m. tyrimo rezultatai, Švietimo problemos analizė, 2007, gruodis Nr.9 (20), p.2)

Dokumentuose, užtikrinančiuose mokymosi visą gyvenimą svarbą, taip pat dokumentuose reglamentuojančiuose mokymąsi visuose lygmenyse, pabrėžiama, kaip svarbu ugdyti pilietiškumą. Galima sakyti, kad savaiminis mokymasis labai daug prisideda ne tik prie profesinio tobulėjimo, bet laikomas ir pilietiškos visuomenės kūrimosi pagrindu.

Apžvelgtas suaugusiųjų profesinis mokymasis, rodo, kad suaugusieji turi galimybę tobulintis tiek formaliojo, tiek neformaliojo, tiek savaiminio mokymosi formose. Matome, kad suaugusiųjų profesinį mokymąsi reglamentuoja Lietuvos Respublikos įstatymai, juo rūpinasi tiek vyriausybės, tiek nevyriausybės organizacijos. Mokymo įstaigų uždavinys, sudaryti mokymosi visą gyvenimą sąlygas, visoms visuomenės grandims, tarpe jų ir suaugusiems.

2.4 Problemos, kylančios organizuojant suaugusiųjų profesinį tobulinimąsi

Nors pastaruoju laikmečiu suaugusiųjų Visaapimantis mokymasis plačiai nušviečiamas Europos sąjungoje, o taip pat ir Lietuvoje. Priimti įstatymai reglamentuojantys suaugusiųjų mokymąsi, tačiau vis dar iškyla rūpesčių organizuojant suaugusiųjų profesinį mokymą. Lietuvos suaugusiųjų dalyvavimas mokyme yra vienas žemiausių Europos Sąjungoje. Eurostato duomenimis,

25 – 64 metų asmenų, 2007 metais dalyvavusiųjų mokymosi veikloje per paskutines 4 savaites dalis sudarė, 5,3% ir yra ženkliai mažesnis už ES vidurkį – 9,7%. (Įsakymas, Dėl švietimo ir mokslo ministro ir socialinės apsaugos ir darbo ministro 2004m. kovo 26 d. Įsakymo Nr. Įsak-433/A1-83 „Dėl mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategijos ir jos įgyvendinimo veiksmų plano tvirtinimo“ pakeitimo, 2008 m. spalio 15 d., 7p.).

Mokymo įstaigose, teikiančios suaugusiems mokymą, nėra užtikrintas mokymo programų atitikimas darbo rinkai, taip pat nepakanka geros kvalifikacijos mokytojų. Nors šiuo metu jau rengiami suaugusiųjų švietimo specialistai – andragogai, tačiau jų nepakanka. Mokymo programų turinys ne visiškai pritaikytas suaugusiems, o mokymo įstaigų mokymo bazė yra pasenusi. Darbdavių požiūriu mokymosi metu įgytos kompetencijos ne visada galimos pritaikyti praktikoje arba naujai įsigijus profesiją labai stinga praktinių žinių.

Kita iš problemų būtų neformaliojo ir savaiminio mokymosi pripažinimas. Kol kas nėra iki galo įdiegta neformaliojo mokslo pripažinimo sistema. Mokymo įstaigos neturi patirties kompetencijų, įgytų neformalaus, savaiminio mokymosi ar darbo vietoje, vertinimui.

Didele dalimi prie suaugusiųjų profesinio mokymo apsunkinimo prisideda ribotos finansinės galimybės. Suaugusieji pageidautų siekti naujų profesijų, tačiau mokamas mokslas riboja jų galimybes. Socialinio tyrimo ataskaitoje (2005) nurodoma, kad iš apklaustųjų 39,8% atsakė, kad neturi lėšų profesinės kvalifikacijos tobulinimui kursuose, seminaruose ir pan., 26,4% iš dalies turi ir 22,9% turi. Tad tyrimas parodo, kad didžioji dalis suaugusiųjų turi ribotas finansines galimybes mokymuisi.

Dirbantiesiems suaugusiems sudėtinga išvykti į mokymus darbo metu. Nors pastaruoju metu darbdavių požiūris į suaugusiųjų mokymąsi pagerėjo, tačiau darbuotojo išvykimas į mokymus sudaro sunkumų darbo pasidalijimui.

Nemaža dalimi suaugusiųjų mokymus apsunkina, mokymo įstaigų atstumai nuo gyvenamos vietos. Suaugusiems yra sudėtinga išvykti į kitus miestus, tai mažina jų motyvaciją profesiniam mokymuisi. Ypatingai sunkumų mokytis turi kaimo gyventojai, tuo tarpu miesto gyventojams problemas sudaro per didelis užimtumas.

Tyrimo rezultatai (Švietimo problemos analizė, 2007 gruodis Nr.9(20), p.8) rodo problemas kylančias suaugusiems, kurie norėjo mokytis, bet nesimokė:

- nelieta laiko dėl užimtumo darbe – 30,8 proc.
- trukdo amžius ar sveikata - 27,7 proc.
- mokymasis per brangus – 26,1 proc.
- mokymosi vieta per toli – 10,7 proc.
- neremia darbdaviai – 7,5 proc.
- trūksta gebėjimų mokytis – 5,4 proc.

Nemaža dalimi prie suaugusiųjų mokymosi organizavimo problemų prisideda ir suaugusiųjų požiūris į profesinį mokymąsi. Suaugusieji, turėdami neigiamos ankstesnio mokymosi patirties, o taip pat dažnai bijo aplinkinių neigiamo požiūrio į mokymąsi, abejoja savo sugebėjimais mokytis.

Nors ankstesniuose skyriuose matome kiek daug dėmesio skiriama suaugusiųjų profesiniam mokymuisi, bet iškyla šokių tokių problemų, kad užtikrinti suaugusiųjų mokymus. Problemos kyla tiek iš suaugusiųjų profesinio mokymo organizavimo pusės, tiek iš pačių suaugusiųjų pusės. Labai svarbu didinti suaugusiųjų mokymosi prieinamumą bei suaugusiųjų motyvaciją profesiniam mokymuisi.

Skyriaus apibendrinimas

Suaugusiųjų profesinis mokymasis vyksta visuose - formaliojo, neformaliojo ir savaiminio mokymosi formose. Visi mokymosi lygiai neatsiejamai yra susiję vieni su kitu. Formalusis mokymasis yra bene populiariausias tarpe suaugusiųjų, siekiančių tobulintis.

Aukštojo mokslo įstaigos sudaro sąlygas suaugusiems studijuoti pagal nuosekliųjų ir nenuosekliųjų studijų programas. Tuo sudarydamos sąlygas pasirinkti suaugusiems pagal galimybes lankyti dienes, vakarines ar neakivaizdines studijas.

Profesinės mokyklos sudaro sąlygas suaugusiems mokytis tiek pagal formalus mokymosi programas, tiek neformalus mokymosi programas – rengia įvairius kursus, seminarus.

Socialinės apsaugos ir darbo ministerija rūpinasi, išpėtų apie atleidimą iš darbo ar ieškančių darbo asmenų, neturinčių darbo perkvalifikavimu, kvalifikacijų įgijimu ar kvalifikacija kėlimu. Tuo sudarydami sąlygas prisiderinti prie besikeičiančios darbo rinkos.

Vis populiariesnis tampa neformalus mokymasis. Neformalusis profesinis mokymas vyksta profesinėse, aukštosiose, darbo rinkos mokymo centruose. Mokymasis vyksta kursų, seminarų forma. Neformalus profesinis mokymas taip pat vyksta darbo vietose.

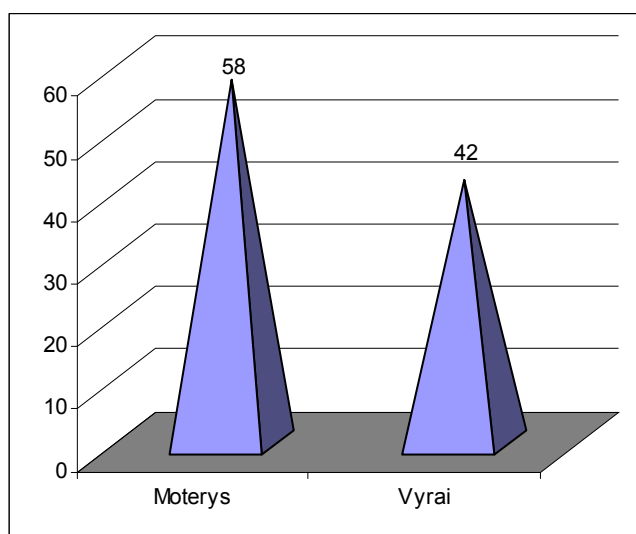
3. SUAUGUSIŲJŲ PROFESINIO TOBULINIMOSI POREIKIŲ IR GALIMYBIŲ EMPIRINIO TYRIMO REZULTATAI

Planuoti savo karjerą verčia noras tobulėti profesinėje srityje bei noras būti visaverte visuomenės dalimi. Suaugusieji supranta, kad naujos kompetencijos ir galimybė jas taikyti savo darbe – turi labai didelę svarbą konkuruojant darbo rinkoje. Suaugusieji subrendusios asmenybės ir sąmoningai siekia tikslo, sprendžia kas jiems svarbiausia. Suaugęs žmogus mokosi nuolat : mokosi būti savimi, sutuoktiniu, tėvu ar mama, dirbančiuoju. (V. Zuzevičiūtė, 2006, p. 6). Keičiantis pasaulio ir šalies ūkiui, keičiasi ir profesijų pasaulis. Vienos profesijos išnyksta, atsiranda naujos, viena profesija suskaidoma į keletą ar keltas sujungiama į vieną. Tad požiūris, kad vieną kartą įgytos profesijos užtenka, labai atgyvenęs. Suaugusiems asmenims gana sudėtinga pripažinti, kad reikia kažką keisti ir pačiam derintis prie besikeičiančios darbo vietos. Kadangi kiekvienas esame skirtingos asmenybės, todėl kiekvienas turime skirtingą požiūrį į profesijos keitimą ar persikvalifikavimą. Kiekvienas turime skirtingus motyvus profesiniam mokymui.

Tyrimu siekiama išsiaiškinti suaugusiųjų poreikį ir galimybes profesiniam tobulinimuisi siekiant karjeros.

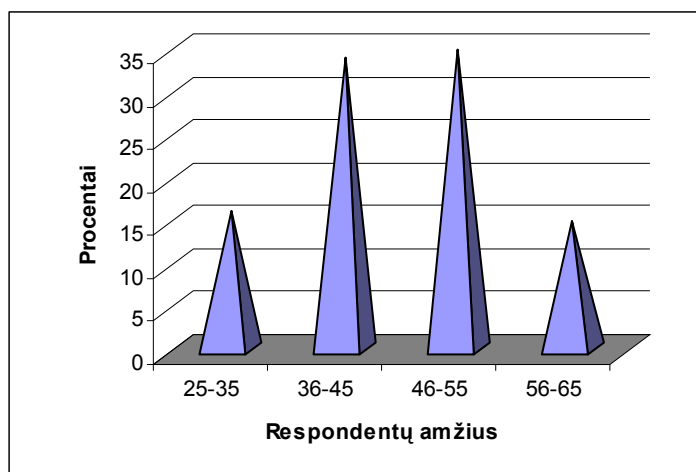
3.1 Respondentų charakteristika

Apklausoje dalyvavusieji respondentai pagal lytį pasiskirstė (žr.8 pav.): 58% moterų ir 42% vyrų.

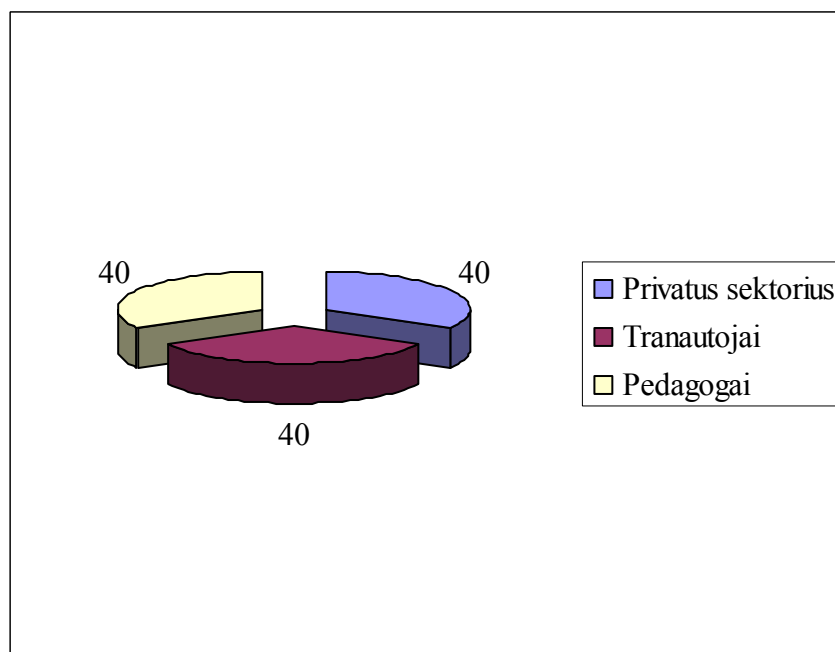
8 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį

Apklausoje dalyvavusiųjų amžius (žr. 9pav.) nuo 25 iki 65 metų. Daugiausiai, 35% (42) apklaustųjų buvo 46 – 55 metų amžiaus ir 34% (41) apklaustųjų buvo 36 – 45 metų amžiaus. 16% (19) respondentų 25 – 35 metų amžiaus ir 15% (18) – 56 – 65 metų amžiaus.

9 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal amžių

Apklausoje dalyvavo 120 suaugusiųjų iš įvairių Biržų rajono įstaigų – valstybinių įstaigų aptarnaujantis personalas (toliau tarnautojai), pedagogai bei privačių įmonių darbuotojai. Pagal veiklos sritis (žr. 10 pav.) buvo apklausta po 40 tarnautojų, pedagogų, privačių įmonių dirbančiųjų.

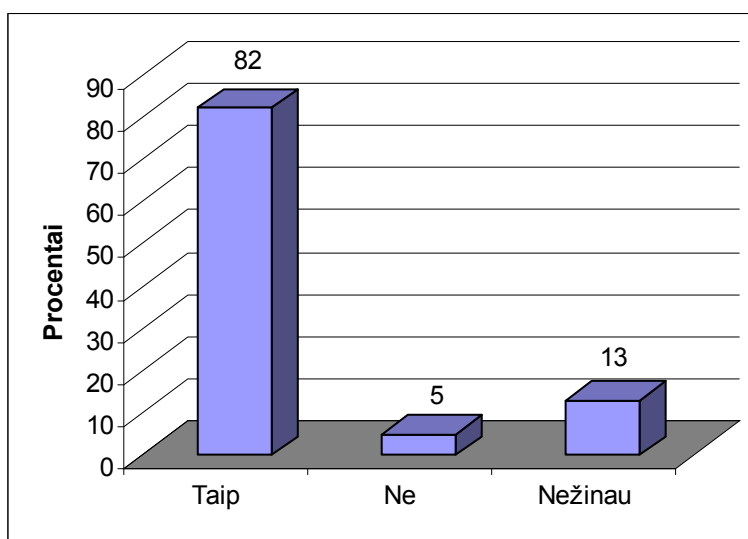
10 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal veiklos sritis

Tyrimas buvo atliekamas dviem etapais:

- Pirmame etape buvo paruoštas kiekybinio tyrimo įrankis – anketa.
- Antrame etape vyko anketavimas ir duomenų apdorojimas, aprašymas bei duomenų analizavimas. Tyrimo įrankis – anketa buvo paruošta siekiant išsiaiškinti suaugusiųjų poreikį ir galimybes profesiniam tobulinimuisi planuojant karjerą, kokie motyvai bei veiksniai paskatino suaugusiuosius tobulintis, taip pat padaryti palyginamąją analizę – sugretinus atskirose įstaigose dirbančių suaugusiųjų anketinius duomenis.

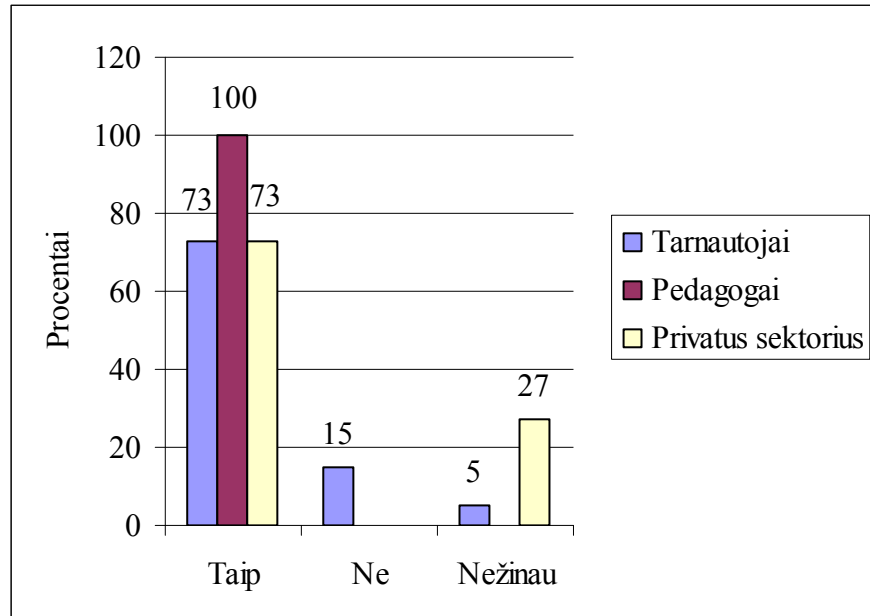
3.2 Suaugusiųjų poreikiai bei motyvai tobulinimuisi

Aiškinantis suaugusiųjų poreikį profesiniam tobulinimuisi planuojant karjerą, buvo svarbu išsiaiškinti ar suaugusieji sutinka, kad nuolat reikia tobulintis, kokie motyvai bei priežastys paskatino juos tobulintis profesinėje srityje.

11 pav. Respondentų nuomonė apie tobulinimosi reikalingumą

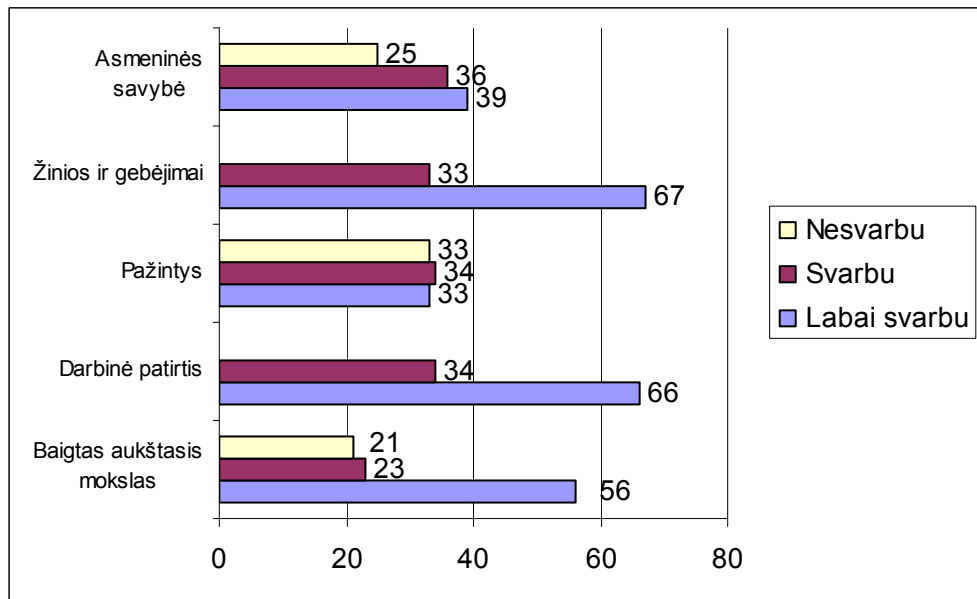
Visų pirma respondentai buvo paklausti, ar sutinka, kad nuolat reikia tobulintis planuojant karjerą (žr. 11 pav.). Tyrimo rezultatai parodė, kad 82% respondentų mano, kad reikia nuolat tobulintis planuojant karjerą, 13% neturi nuomonės ir tik 5% išreiškė nuomonę, kad nereikia nuolat tobulintis planuojant karjerą.

12 pav. Respondentų nuomonė apie tobulinimosi reikalingumą pagal veiklos sektorius

Palyginus respondentų atsakymus į klausimą, pagal veiklos sektorius (žr. 12 pav.), visi apklausoje dalyvavę pedagogai atsakė „taip“ – 100%. Privačiame sektoriuje dirbantys, apklausoje dalyvavusieji, 73% mano „taip“, 27% - neturi nuomonės. Valstybinėse įmonėse dirbantieji (toliau tarnautojai) mano, kad reikia tobulintis atsakė 73%, 15% mano, kad nereikia nuolat tobulintis ir 12% neturi nuomonės.

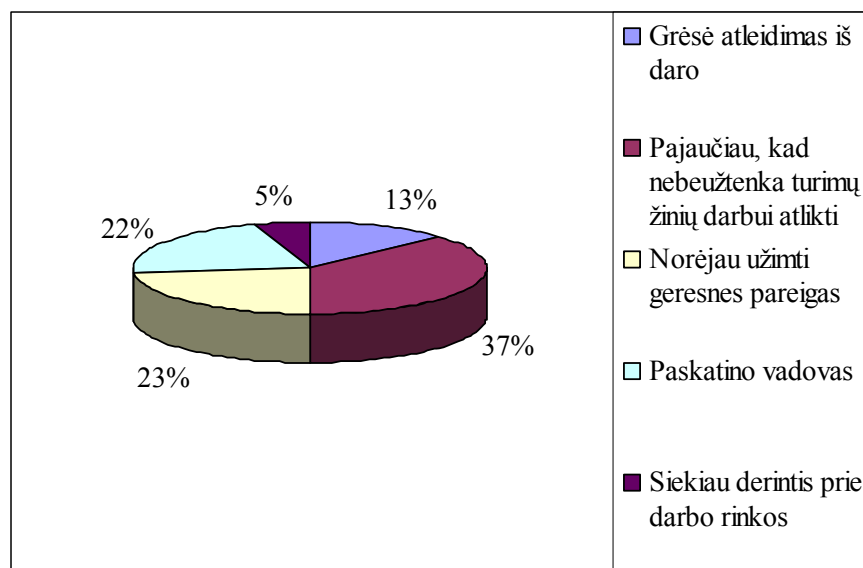
Respondentai buvo paprašyti pareikšti nuomonę apie veiksnius, kurie svarbūs planuojant karjerą. Respondentų nuomonė pasiskirstė sekančiai (žr. 13 pav.): kaip labai svarbų veiksnį, planuojant karjerą respondentai įvardino žinias ir gebėjimus 67% bei darbinę patirtį 66%. Taip pat labai svarbu planuojant karjerą, aukštasis mokslas, šiam veiksniai pritaria 56% apklaustųjų. 39% apklausoje dalyvavusiųjų mano, kad labai svarbios asmeninės savybės planuojant karjerą. Apklaustųjų nuomonė apie veiksnį „pažintys“ pasiskirstė po 33%, kad labai svarbu, 34% - svarbu ir 33% - mano, kad nesvarbu turėti pažiūrų planuojant karjerą. Nei vienam apklaustajam nepasirodė nesvarbu turėti žinių ir gebėjimų bei darbinės patirties, planuojant karjerą.

13pav. Veiksniai svarbūs planuojant karjerą

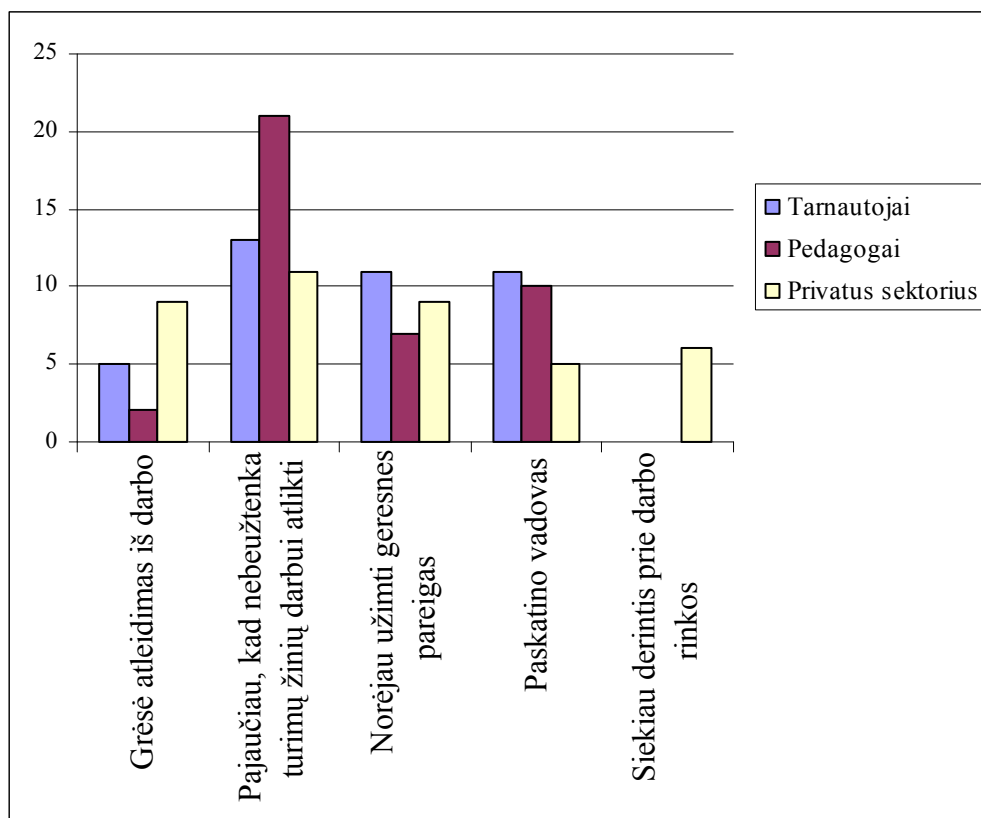
Apibendrinant atsakymus į šį klausimą, galime teigti, kad respondentų atsakymai parodo, kad planuojant karjerą labai svarbūs žinios ir gebėjimai. Todėl tolimesniuose tyrimo rezultatuose matysime, kad suaugusieji norėdami papildyti žinias ir gebėjimus tuo pačiu planuodami savo karjerą, nuolat siekia tobulintis.

Respondentų apsisprendimą tobulinimuisi nulėmė (žr.14 pav.), tai, kad jie pajautė jog nebeužtenka turimų žinių darbui atlikti, taip mano 37% apklaustųjų, 25% - paskatino vadovai, 23% respondentų apsisprendė profesiniam tobulinimuisi norėdami užimti geresnes pareigas. 12% grėsė atleidimas iš darbo, todėl jie nusprendė tobulintis, o 3% - norėjo prisiderinti prie pasikeitusios darbo rinkos savo žiniomis ir gebėjimais.

14 pav. Apsisprendimas profesiniam tobulinimuisi

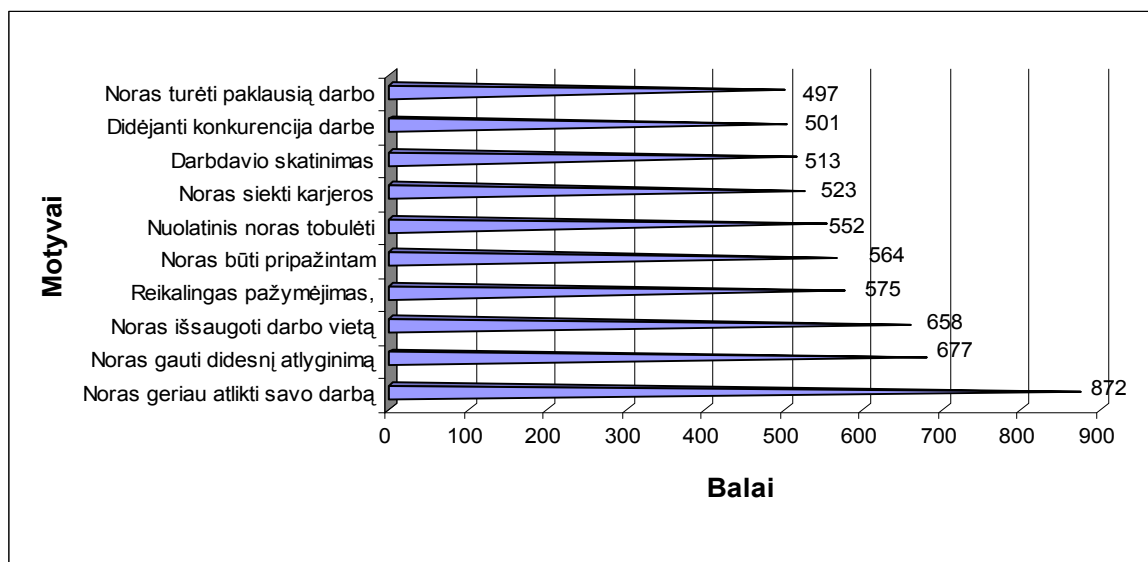
Palyginus pagal veiklos sritis, visi apklaustieji nurodė, kad apsisprendimą profesiniam tobulinimuisi nulėmė (žr. 15 pav.) tai, kad pajautė jog, nebeužtenka turimų žinių darbui atlikti. Pedagogus bei tarnautojus tobulintis skatina vadovai. Tuo tarpu privačiame sektoriuje dirbančių respondentų apsisprendimą tobulintis nulėmė tai, kad grėsė atleidimas iš darbo bei noras užimti geresnes pareigas.

15pav. Apsisprendimas profesiniam tobulinimuisi pagal veiklos sritis

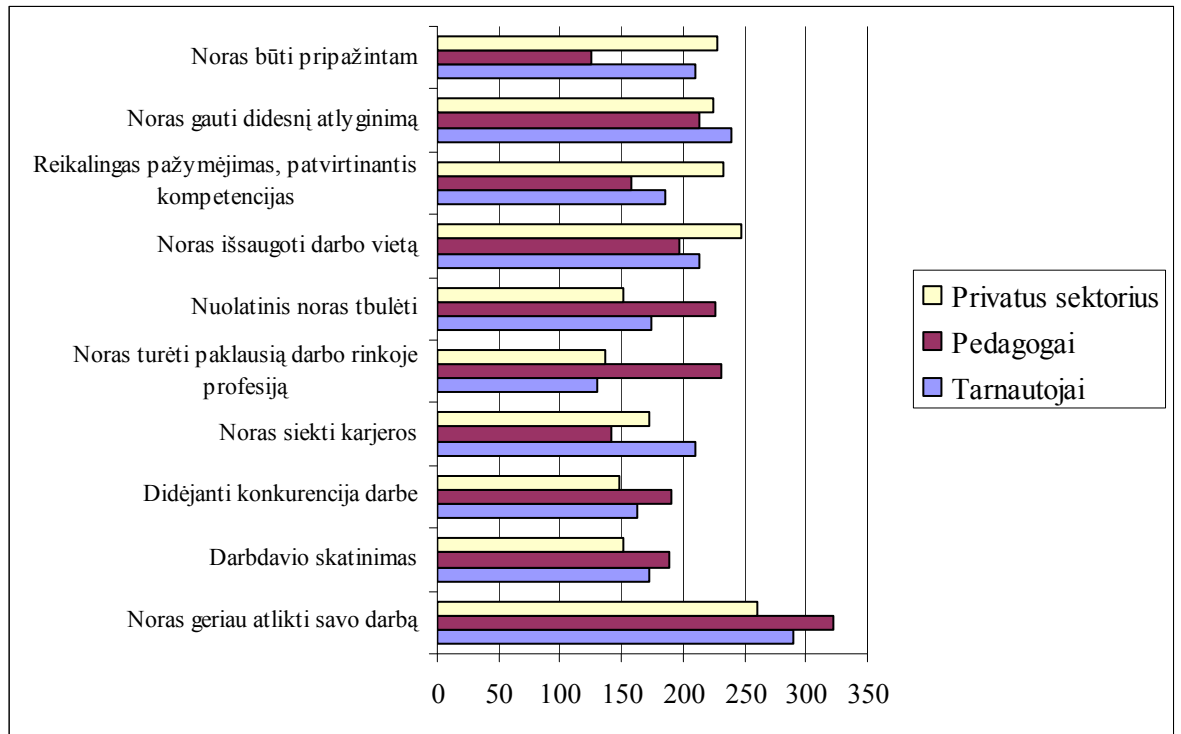
Kaip jau žinome iš literatūros šaltinių, suaugusiuosius tobulintis skatina įvairiausi motyvai – tiek vidiniai, tiek išoriniai. Kad sužinoti kokie motyvai paskatino respondentus tobulintis, buvo pateiktas klausimas - „Kas skatina tobulintis planuojant karjerą?“. Respondentai buvo prašomi įvertinti tobulinimosi motyvus (žr. 16 pav.) balais, pagal svarbą. Susumavus klausimo atsakymų rezultatus paaiškėjo kad daugiausiai balų, 872, surinko motyvas – noras geriau atlikti savo darbą. Kiti motyvai, skatinantys suaugusiuosius tobulintis siekiant karjeros ne taip atitrūkę vienas nuo kito. Sekantis pagal svarbą, buvo motyvas - noras gauti didesnę atlyginimą, jis surinko 677 balus, toliau sekė motyvas – noras išsaugoti darbo vietą 658 balai, reikalingas pažymėjimas, patvirtinantis kompetencijas – 575 balai, noras būti pripažintam – 564 balai, nuolatinis noras

tobulėti – 552 balai, noras siekti karjeros – 523 balai, darbdavio skatinimas – 513 balų, didėjanti konkurencija darbe – 501 balas ir mažiausiai balu surinko - noras turėti paklausią darbo rinkoje profesiją – 497 balus.

16pav. Motyvai, skatinantys tobulintis

Palyginus tobulinimosi motyvus pagal veiklos sektorius (žr. 17 pav.), paaiškėjo, kad tiek pedagogai, tiek tarnautojai, tiek privačiame sektoriuje dirbantys respondentai nurodė, kad labiausiai skatina tobulintis „noras geriau atlikti savo darbą“. Sekantis pagal svarbą motyvas profesiniam tobulinimuisi, privačiame sektoriuje dirbantiems būtų išsaugoti darbo vietą, tarnautojams – noras gauti didesnę atlyginimą, o pedagogams – nuolatinis noras tobulėti. Mažiausiai balų surinko, pedagogų tarpe, motyvas - noras būti pripažintam, tarnautojų bei privataus sektoriaus dirbančiųjų - noras turėti paklausią darbo rinkoje profesiją.

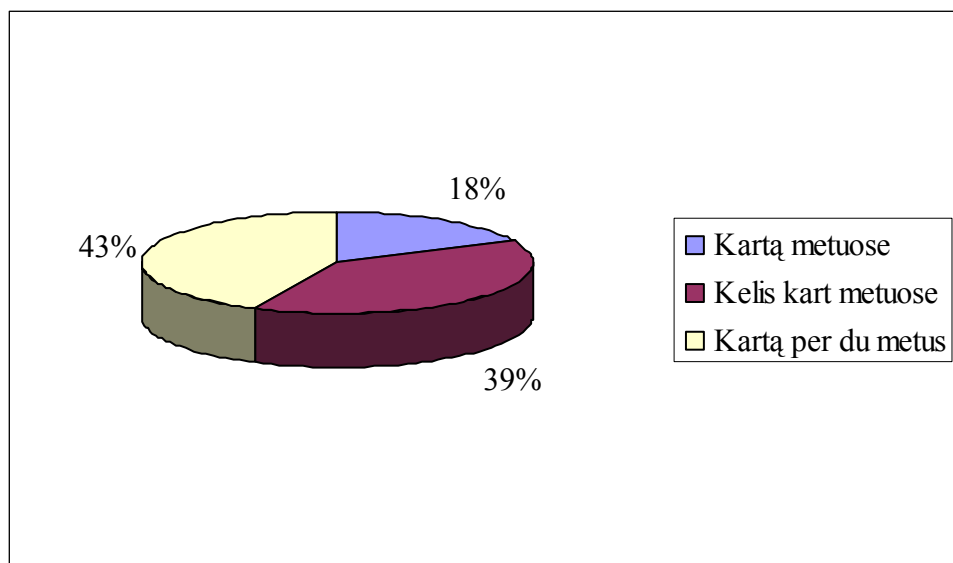

17 pav. Motyvai, skatinantys tobulintis, pagal veiklos sritis

Atsakymai į šį klausimą parodė, kad suaugusieji tobulinasi norėdami geriau atlikti savo darbą ir tai patvirtino prieš tai užduoto klausimo rezultatus, kur respondentai nurodė, kad jų apsisprendimą tobulinimuisi lėmė, trūkumas žinių ir gebėjimų darbui atlikti. Nemažai reikšmės turi ir ne nuo respondentų priklausantys motyvai, kaip atlyginimas bei darbo vietos išsaugojimas. Šie motyvai taip pat turi didelę reikšmę suaugusiųjų tobulinimosi motyvui.

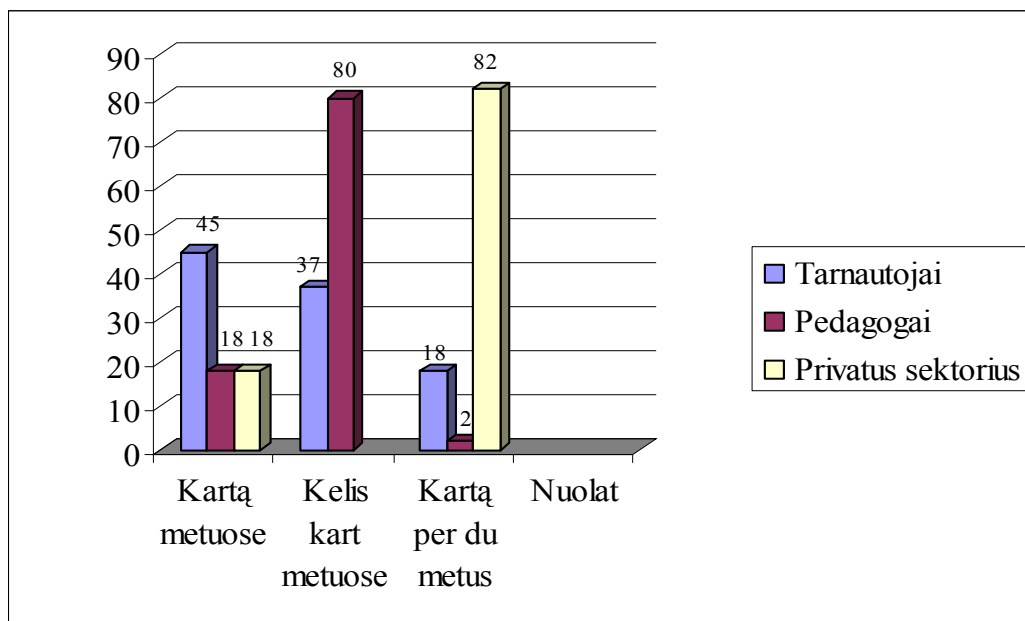
3.3 Suaugusiųjų dalyvavimas profesiniame tobulinime

Kadangi suaugusieji turi svarius motyvus profesiniam tobulinimuisi, į klausimą kaip dažnai jie dalyvauja profesiniame tobulinime (žr. 18 pav.), 39% atsakė, kad profesiniame tobulinime dalyvauja kelis kart metuose, 43% - kartą per du metus ir 18% - kartą metuose.

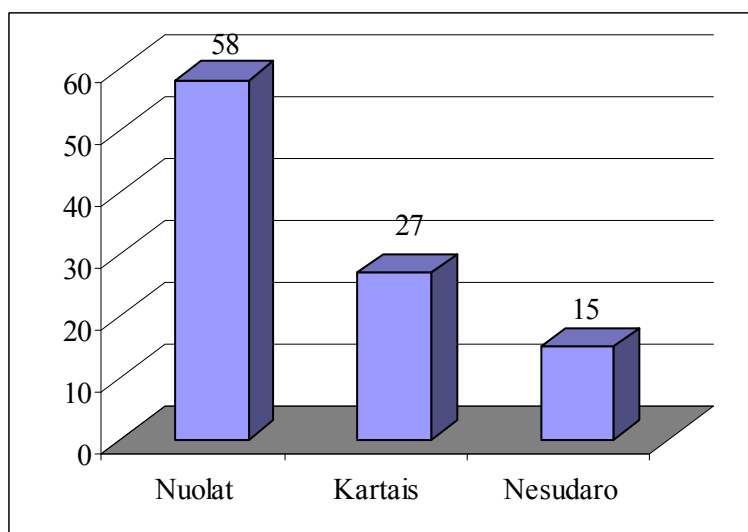
18pav.Suaugusiųjų dalyvavimo profesiniame tobulinime dažnumas

Palyginus pagal veiklos sritis (žr. 19pav.), 18% privačiame sektoriuje dirbančių apklaustųjų tobulinasi kartą metuose ir didžioji dalis privataus sektoriaus respondentų – 82% galimybę tobulintis turi kartą per du metus. Tuo tarpu 45% tarnautojų tobulinasi bent kartą metuose, 37% - kelis kart metuose ir 18% - kartą per du metus. Džiausias galimybes tobulintis turi pedagogai. 80% apklausoje dalyvavusių pedagogų nurodė, kad turi galimybę tobulintis kelis kart metuose, 18% - kartą metuose ir 2% - kartą per 2 metus.

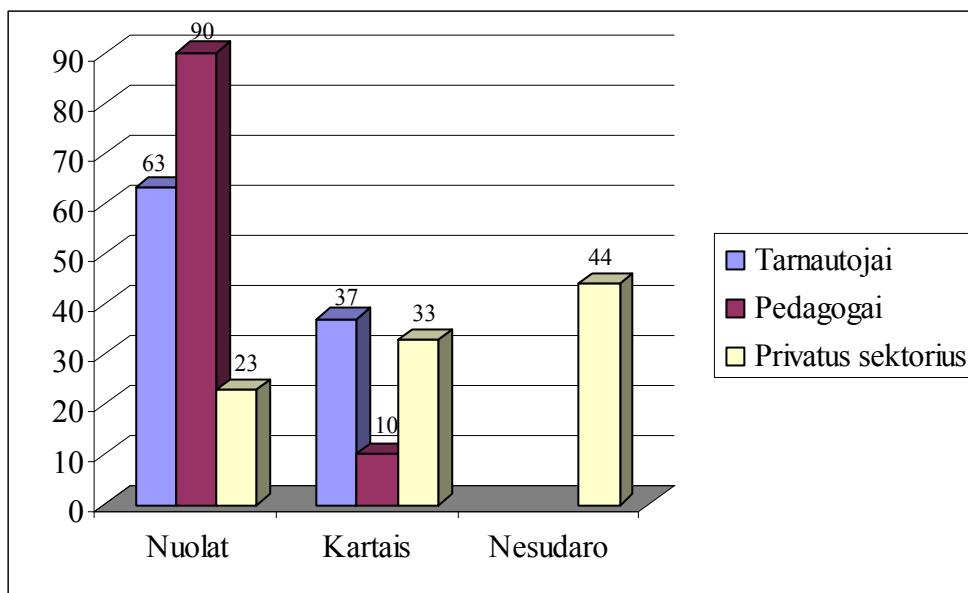
19 pav. Suaugusiųjų dalyvavimo profesiniame tobulinime dažnumas pagal veiklos sritis

Paklausti ar darbdaviai sudaro sąlygas profesiniam tobulinimuisi daugiau nei pusė – 58% respondentų atsakė, kad sąlygos sudaromos nuolat (žr. 20 pav.), 27% - kartais ir 15% - nesudaro sąlygų profesiniam tobulinimuisi. Reikia pastebėti, kad atsakant į šį klausimą išsiskyrė valstybinėse įstaigose ir privačiose įmonėse dirbančių asmenų atsakymai. Būtent privačiose įmonėse dirbantys respondentai (15% nuo visų 120 apklausoje dalyvavusiųjų) nurodė, kad darbdaviai nesudaro sąlygų profesiniam tobulinimuisi. Kai 90% pedagogų ir 63% tarnautojų nurodė, kad darbdaviai sudaro sąlygas tobulintis nuolat, o „kartais“ – pedagogai 10%, tarnautojai – 37%

20pav. Sąlygos profesiniam tobulinimuisi

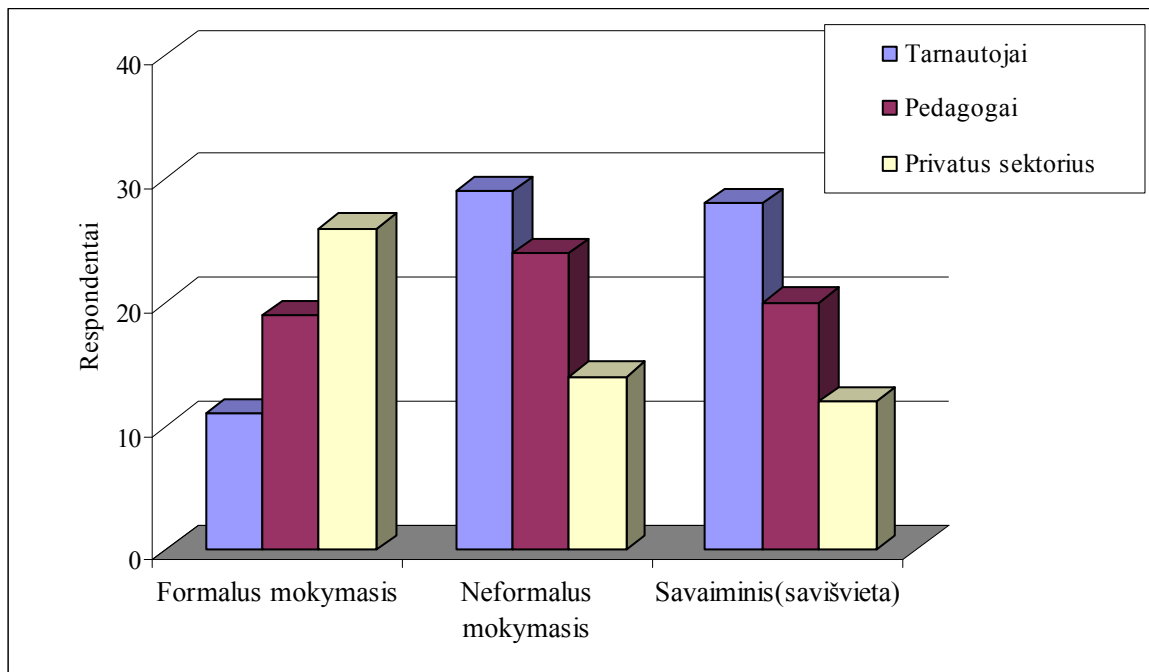
Palyginus pagal veiklos sektorius (žr. 21 pav.), 90% pedagogų atsakė, kad darbdaviai sudaro sąlygas profesiniam tobulinimuisi, tarnautojų - 63 %, o privačiame sektoriuje dirbantys respondentai, kad sąlygos profesiniam tobulinimuisi sudaromos nuolat pasisakė 23%. Didžioji dalis privataus sektoriaus dirbančiųjų – 44%, atsakė, kad darbdaviai nesudaro sąlygų profesiniam tobulinimuisi.

21pav. Sąlygos profesiniam tobulinimuisi pagal veiklos sritis

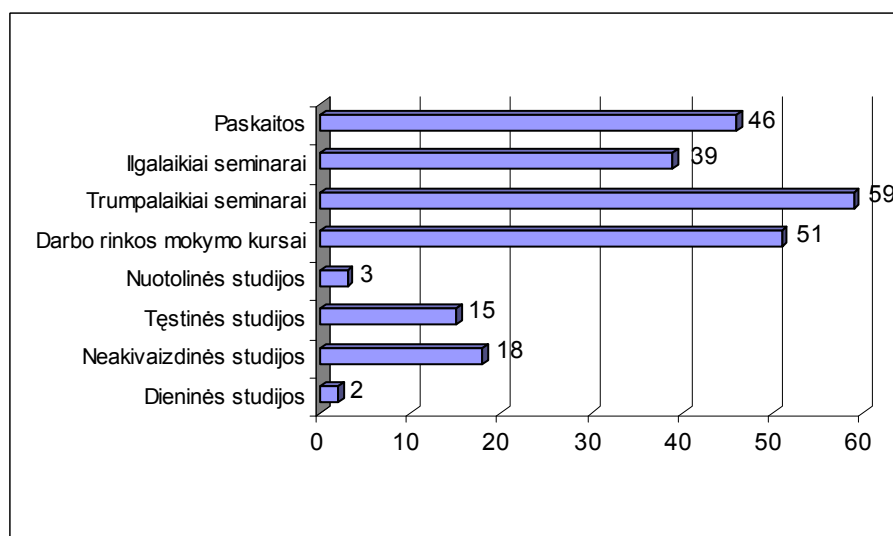
Dalyvaudami profesiniame tobulinime iš 120 apklaustų suaugusiųjų 53% kėlė kvalifikaciją, 34% persikvalifikavo ir 13% pirmą kartą įgijo profesiją.

Suaugusiųjų tobulinimasis vyko visuose trijuose mokymosi lygiuose (žr. 22 pav.) – formaliam, neformaliame, savaiminiame (savišvieta). Pagal formalias mokymosi programas mokėsi 56 respondentai iš 120, pagal neformalias mokymosi programas mokėsi 67 respondentai, o savaime (savišvieta) - 60 respondentų. Atsakymo rezultatai patvirtino, kad vis didesnę dalį suaugusiųjų mokymosi, sudaro mokymasis pagal neformalias mokymosi programas. Pažiūrėjus į apklaustųjų atsakymus galime daryti prielaidą, kad ne visi gerai susipažinę su formaliais, neformalais ir savaiminio mokymosi sąvokomis. Dauguma savaiminio mokymosi nelaiko viena iš tobulinimosi formų. Nors tolimesnėje apklausos dalyje 86% atsakė, kad mokosi savarankiškai.

22 pav. Tobulinimosi lygiai pagal veiklos sritis

Susumavus klausimo apie profesinio tobulinimosi pobūdį (žr. 23 pav.) paaiškėjo, kad labiausiai suaugusieji lanko trumpalaikius seminarus, iš 120 respondentų teigiamai atsakė 59, darbo rinkos mokymo kursuose mokėsi 51 respondentas, ilgalaikius seminarus lankė 39 respondentai, įvairias paskaitas klausė 46 apklausoje dalyvavusieji, neakivaizdinėse studijose studijavo 18 respondentų iš 120, 15 – studijavo tęstinėse studijose, 3 – nuotolinėse studijose, 2 – studijavo dieninėse studijose. Nei vienas respondentas nelankė vakarinių studijų, tai galima paaiškinti tuo, kad rajone nėra mokymo įstaigų, kuriose būtų galima tobulintis vakarinėse studijose.

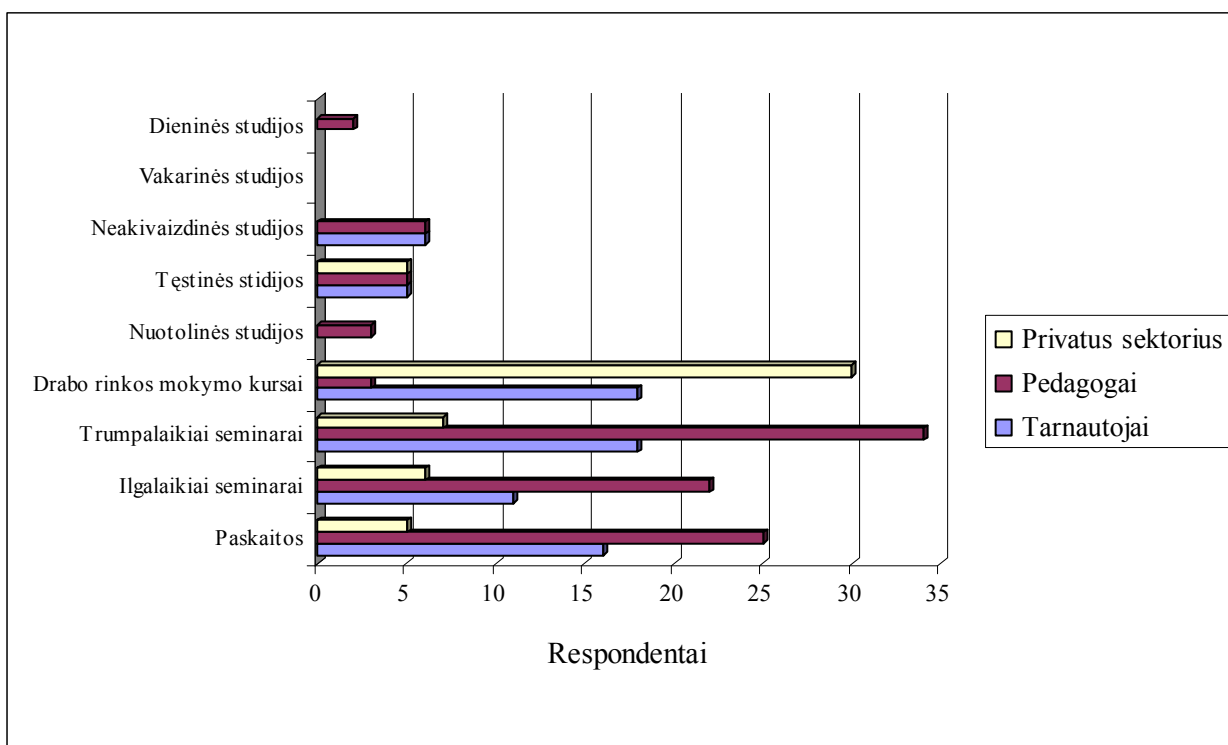

23pav. Profesinio tobulinimosi pobūdis

Palyginus respondentus pagal veiklos sritis (žr. 24pav.), privačiame sektoriuje dirbantys respondentai daugiausiai tobulinosi darbo rinkos mokymo kursuose 30 iš 40 apklausoje dalyvavusiųjų. 7 lankė trumpalaikius seminarus, po 6 studijavo neakivaizdinėse studijose ir lankė ilgalaikius seminarus, po 5 studijavo tęstinėse studijose ir tobulinosi paskaitose.

Tarnautojai, 18 iš 40 apklaustųjų, mokėsi darbo rinkos mokymo kursuose bei tobulinosi trumpalaikiuose seminaruose, 16 – dalyvavo paskaitose, 11 iš 40 tobulinosi ilgalaikiuose seminaruose, 6 studijavo neakivaizdinėse studijose, 5 studijavo tęstinėse studijose.

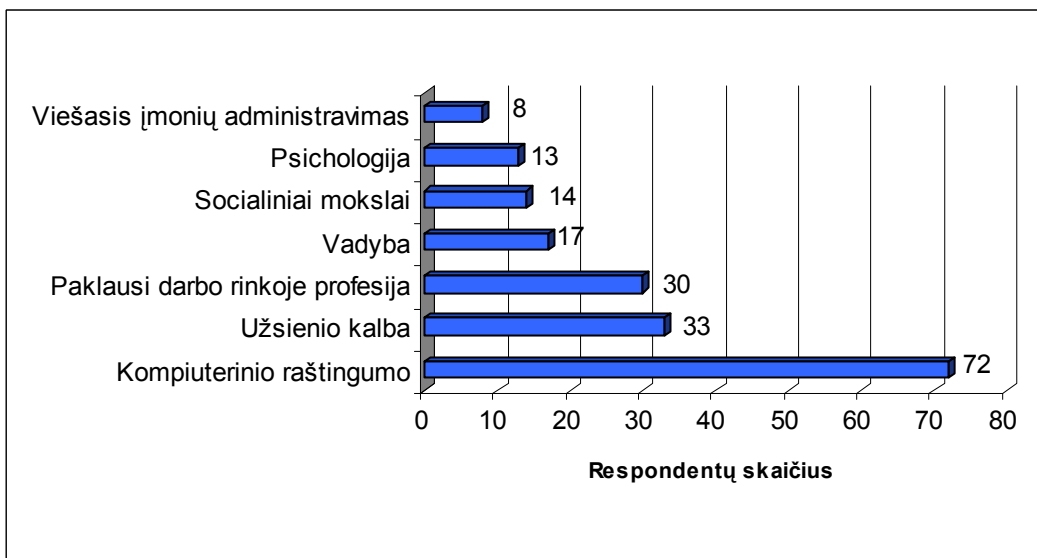
Pedagogai labiausiai tobulinosi trumpalaikiuose seminaruose 34 iš 40 apklausoje dalyvavusiųjų, 22 lankė ilgalaikius seminarus, 25 klausė paskaitas, 6 tobulinosi studijuodami neakivaizdinėse studijose, 5 studijavo tęstinėse studijose, po 3 respondentus tobulinosi nuotolinėse studijose bei darbo rinkos mokymo kursuose, 2 studijavo dieninėse studijose.

24 pav. Profesinio tobulinimosi pobūdis pagal veiklos sektorius

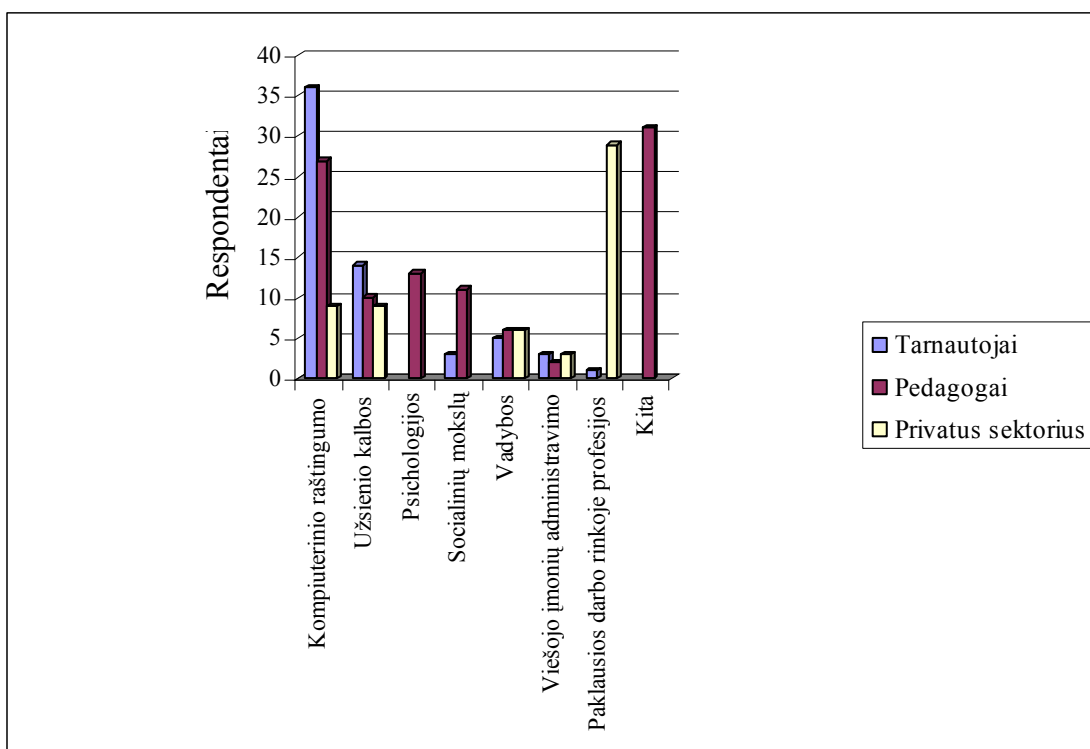
Kaip ir tikėjauisi apklausos pradžioje dauguma suaugusiųjų tobulinosi (žr. 25pav.) kompiuterinio raštingumo srityje – iš 120, 72 respondentai, tačiau nustebino, kad užsienio kalbų mokėsi tik 33 apklaustieji iš 120. 30 mokėsi paklausios darbo rinkoje profesijos, vadybos srityje tobulinosi 17 respondentų, socialinių mokslų – 14, psichologijos srityje tobulinosi 13 apklaustųjų, 8 studijavo viešąjį įmonių administravimą. Respondentai nurodė „kitą“ – mokėsi „informacinių

technologijų“, „ekonomikos“ bei „tobulinosi dalykinėje srityje“. Pastarojoje srityje tobulinosi pedagogai.

25pav. Sritys, kuriose tobulinasi suaugusieji

Pagal veiklos sritis (žr. 26pav.), pedagogai ir tarnautojai daugiausia tobulinasi kompiuterinio raštingumo. Pedagogai dar tobulinasi „dalykinėje srityje“ – 31 iš 40 apklausoje dalyvavusiųjų. Privačiame sektoriuje dirbantys respondentai daugiausia mokosi paklausios darbo rinkoje profesijos – 29 iš 40 apklaustųjų. Užsienio kalbų daugiausiai mokosi tarnautojai – 14 iš 40, o psichologijos tik pedagogai.

26 pav. Sritys, kuriose tobulinasi suaugusieji pagal veiklos sritis

Apžvelgiant šio skyriaus klausimus matome, kad didžioji dalis suaugusiųjų turi galimybę tobulintis kelis kartus metuose. Jie renkasi tobulinimąsi visuose trijuose mokymosi lygiuose – formaliame, neformaliame, savaiminiame. Tobulinas dalyvaudami tiek trumpalaikiuose, tiek ilgalaikiuose seminaruose. Suaugusieji norintys įsigyti paklausią darbo rinkoje profesiją, turi galimybę lankyti mokymo kursus, suaugusiems skirtuose mokymo centruose. Mažesnė dalis renkasi neakivaizdines studijas, testines, nuotoline. Suaugusieji mokosi kompiuterinio raštingumo, psichologijos, socialinių mokslų, vadybos bei užsienio kalbų, mokosi paklausią darbo rinkoje profesijų.

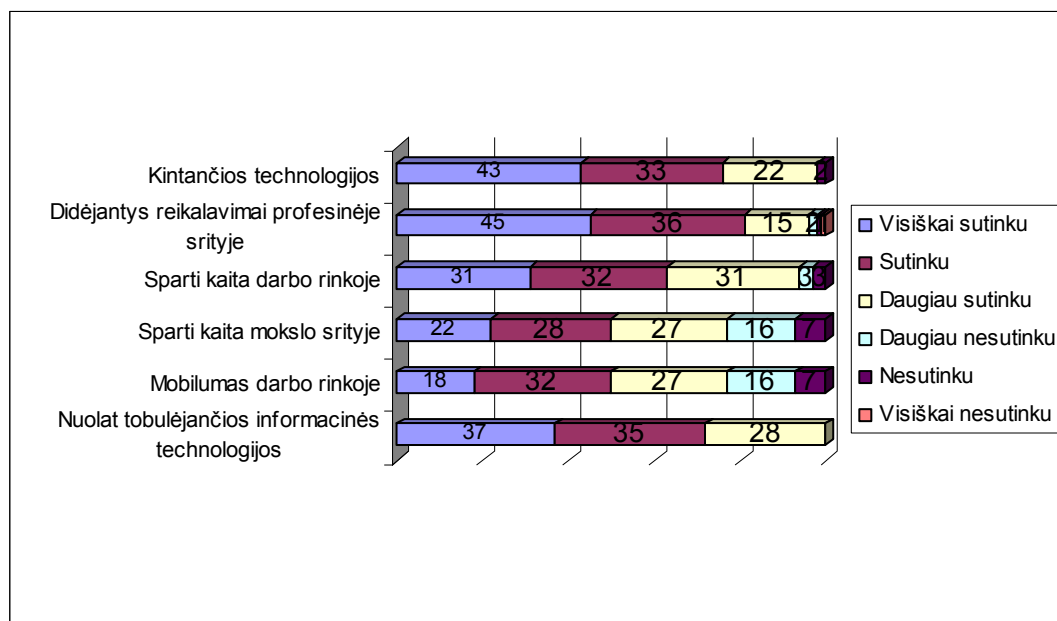
Ankstesniuose klausimuose išsiaiškinome respondentų motyvaciją tobulinimuisi. Kad išsiaiškinti kokie veiksniai lemia apsisprendimą tobulintis, buvo pateiktas klausimas apie veiksnius lemiančius nuolatinį tobulinimąsi (žr. 2 lent., 27 pav.). Nuolat tobulėjančios informacinės technologijos nulėmė ne vieno apsisprendimą tobulintis ir derintis prie naujovių. Respondentai su šia nuomone sutiko sekančiai: visiškai sutiko 37%, sutiko – 35 % ir daugiau sutiko 28% respondentai. Kaip žinia šiuo metu labai didelis mobilumas darbo rinkoje. Suaugusieji darbus renkasi ne tik pagal gyvenamą vietą, tačiau vis dažniau vyksta darbo ieškotis kitų miestų darbo rinkose. Mobilumą įtakoja ir tai, kad Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare, suaugusieji gali laisvai rinktis darbus kitose šalyse, todėl 32% respondentai sutiko, kad didėjantis mobilumas darbo rinkoje lemia jų nuolatinį tobulinimąsi, 18% visiškai sutiko, 27% daugiau sutiko, tačiau buvo ir nesutinkančių – 16% daugiau nesutiko ir 7% nesutiko. Kad sparti kaita mokslo srityje lemia nuolatinį tobulinimąsi - visiškai sutiko 22% respondentai, sutiko 28% , 27% daugiau sutiko ir daugiau nesutiko 16% apklausoje dalyvavusių, 7% - nesutiko. Kaip žinome , šiuo metu labai sparti kaita darbo rinkoje, todėl respondentai veiksnį „Sparti kaita darbo rinkoje“, skatinat tobulintis siekiant karjeros įvertino taip: 31% respondentų visiškai sutiko ir daugiau sutiko, 32% - sutiko, 3% daugiau nesutiko ir nesutiko .

Su nuomone, kad didėja reikalavimai profesinėje srityje – visiškai sutiko 45%, sutiko 36 %, 15% - daugiau sutiko, 2% - daugiau nesutiko ir po 1% nesutiko bei visiškai nesutiko. Kad kintančios technologijos skatina tobulintis, visiškai sutiko 43% apklaustųjų, sutiko 33 %, 22% - daugiau sutiko ir nesutiko 2% apklaustųjų.

Veiksniai, lemiantys nuolatinį tobulinimąsi

Veiksniai skatinantys tobulintis	Visiškai sutinku (%)	Sutinku (%)	Daugiau sutinku (%)	Daugiau nesutinku (%)	Nesutinku (%)	Visiškai nesutinku (%)
Nuolat tobulėjančios informacinės technologijos	37	35	28			
Mobilumas darbo rinkoje	18	32	27	16	7	
Sparti kaita mokslo srityje	22	28	27	16	7	
Sparti kaita darbo rinkoje	31	31	31	3	2	
Didėjantys reikalavimai profesinėje srityje	45	36	15	2	1	1
Kintančios technologijos	43	33	22		2	
Kita(įrašykite)						

2 lent. Veiksniai, lemiantys nuolatinį tobulinimąsi

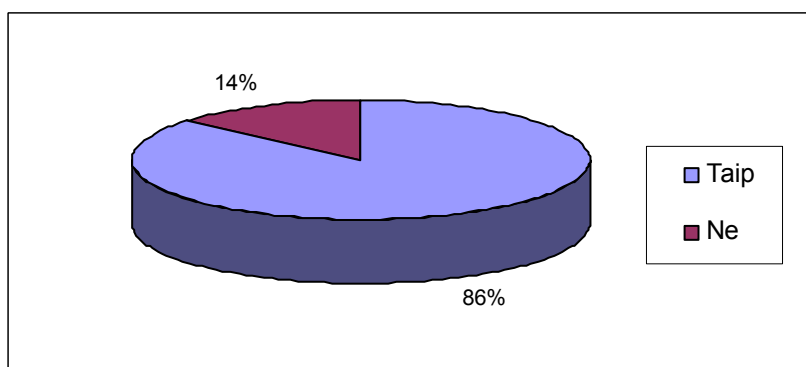

27 pav. Veiksniai, lemiantys nuolatinį tobulinimąsi

Palyginus pagal veiklos sektorius, privataus sektoriaus apklaustieji ir apklausoje dalyvavę tarnautojai visiškai sutiko, kad didėjantys reikalavimai profesinėje srityje ir sparti darbo rinkos kaita skatina juos tobulintis, tuo tarpu pedagogų nuomone, profesinį tobulinimąsi skatina tokie veiksniai kaip: nuolat kintančios informacinės technologijos bei didėjantys reikalavimai profesinėje srityje.

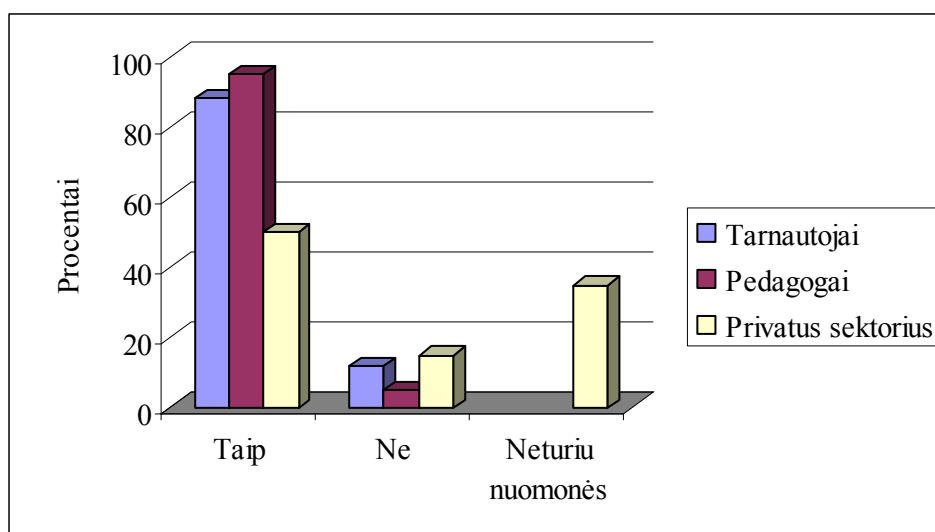
3.4 Suaugusiųjų savarankiškas profesinis tobulinimasis

Jau ankstesniuose klausimuose paaiškėjo, kad respondentai tobulinasi ir savarankiškai, nors apie dalyvavimą savarankiškame tobulinime, teigiamai atsakydavo per pus mažiau, galbūt prie formalaus ir neformalaus tobulinimosi, savarankiškas tobulinimasis atrodė nereikšmingas. Juk kartais net nesuvokiame, kad tobulinamės savarankiškai įvairiausiais būdais. Į klausimą „Ar reikia tobulintis savarankiškai“ 77% atsakė „taip“, 11% - „ne“ ir 12% atsakė „nežinau“. Pateikus klausimą: „Ar savarankiškai mokotės?“ (žr. 28 pav.), 86% atsakė „taip“ ir 14% - „ne“.

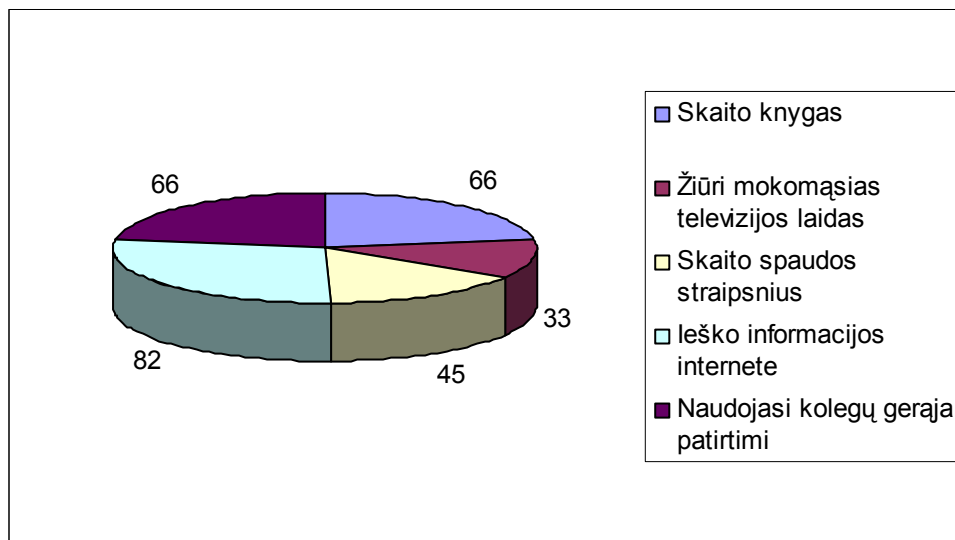
28pav. Savarankiškas tobulinimasis

Palyginus pagal veiklos sritis (žr. 29pav.), visuose sektoriuose – pedagogai 95%, privataus sektoriaus dirbantieji 50%, tarnautojai – 88% mano, kad reikia savarankiškai tobulintis. Kad nereikia savarankiškai tobulintis mano tik privataus sektoriaus dirbantieji – 15% ir tarnautojai – 12%. 35% privataus sektoriaus dirbančiųjų neturi nuomonės šiuo klausimu.

29 pav. Savarankiškas tobulinimasis pagal veiklos sritis

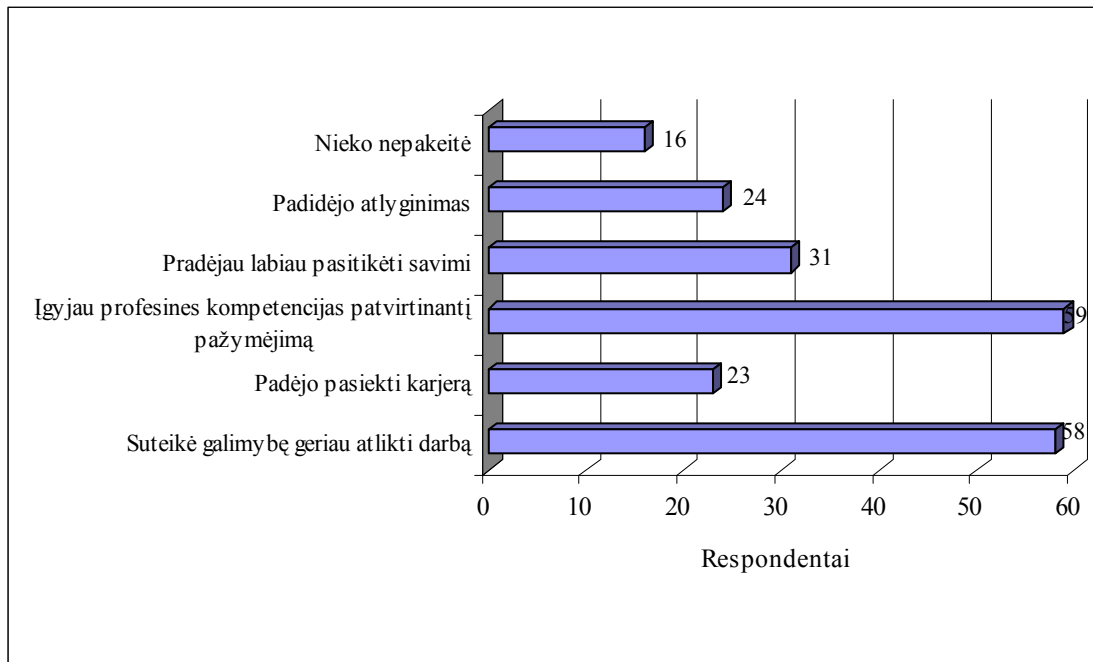
Paklausus kokių būdų mokosi (žr.30 pav.) – iš 120 respondentų 82 nurodė, kad ieško informacijos internete, 66 – skaito knygas, 66 – naudojami kolegų gerąja patirtimi, spaudos straipsnius skaito 45 respondentai ir 33 žiūri mokomąsias televizijos laidas.

30 pav. Savarankiško tobulinimosi būdai

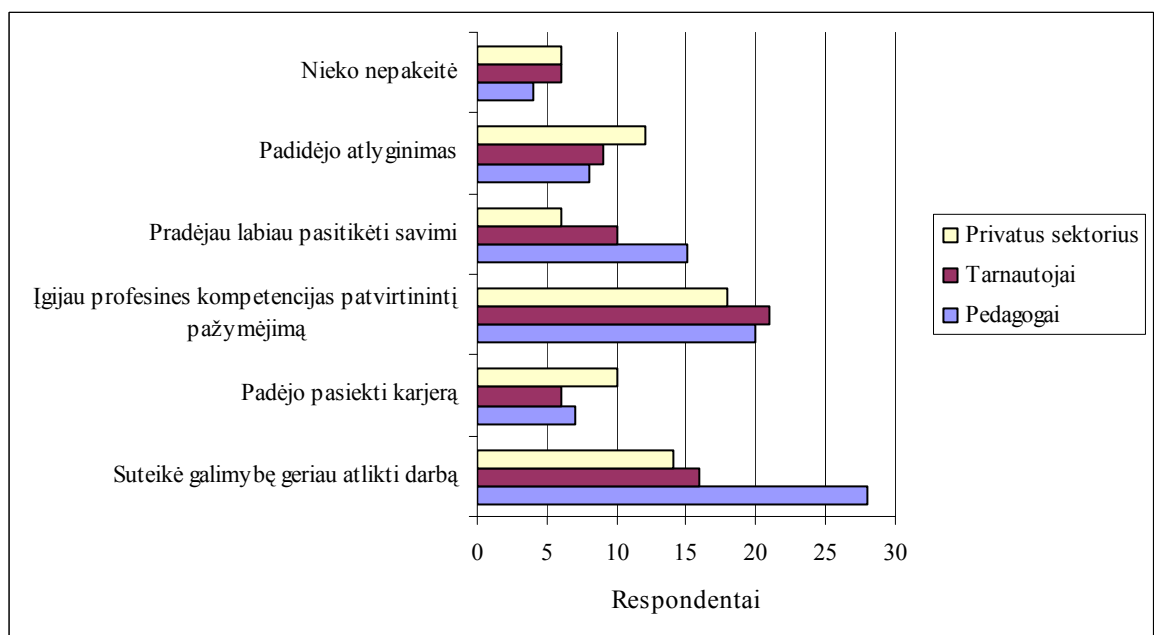
Visi apklausti dirbantieji daugiausiai savarankiškai tobulinasi ieškodami informacijos internete, skaitydami knygas.

Išsiaiškinus suaugusiųjų poreikius profesiniam tobulinimuisi, galimybes tobulintis, įdomu sužinoti ar jiems buvo naudinga ir kokius pokyčius pajuto po tobulinimosi. Į pateiktą klausimą apie profesinio tobulinimosi naudą respondentai nurodė (žr. 31 pav.), kad svarbiausia joms suteikė galimybę geriau atlikti darbą – taip mano 58 respondentai. Daugeliui labai svarbu, kad gavo profesines kompetencijas patvirtinantį pažymėjimą, net 59 respondentai mano, kad vien dėl to naudinga tobulintis. 31 naudinga tobulintis buvo, kadangi pradėjo labiau pasitikėti savimi. 24 respondentai nurodė, kad po profesinio tobulinimosi jiems padidėjo atlyginimas. 23 respondentams iš 120 - profesinis tobulinimasis padėjo pasiekti karjerą. Ir tik 16 respondentų nuomone, profesinis tobulinimasis visiškai nieko nepakeitė.

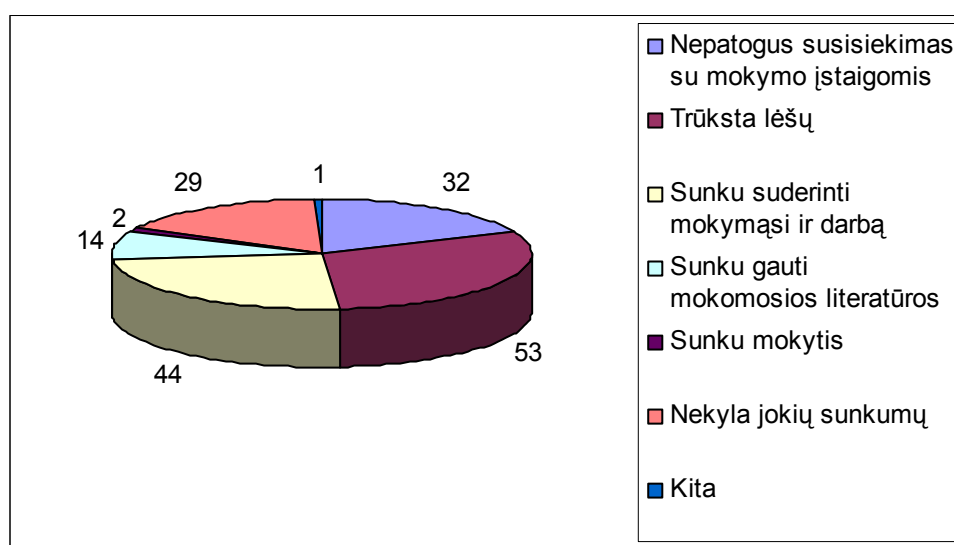
31 pav. Profesinio tobulinimosi nauda

Palyginus pagal veiklos sritis matyti (žr.32 pav.) , kad pedagogams profesinis tobulinimasis suteikia galimybę geriau atlikti savo darbą – taip mano 28 iš 40 respondentų bei įgytas pažymėjimas suteikia saugumo bei savimi pasitikėjimo jausmą. Tarnautojams svarbiausia įgytas kompetencijas patvirtinantis pažymėjimas – taip mano 18 iš 40 respondentų. Taip pat svarbu, kad tobulinimasis suteikė galimybę geriau atlikti savo darbą bei padidėjo atlyginimas. Privačiame sektoriuje svarbiausia, kad įgytas profesines kompetencijas patvirtinantis pažymėjimas – 21 respondento nuomonė iš 40. Taip tobulinimasis suteikė galimybę geriau atlikti savo darbą.

32 pav. Profesinio tobulinimosi naudingumas pagal veiklos sritis

Iš anksčiau nagrinėtų klausimų matome, kad suaugusieji tobulinasi nuolat ir yra motyvuoti tobulinimuisi, tačiau iškyla ir sunkumų tobulinantis (žr.33 pav.). Kaip ir tikėjau, didžiausia kliūtis suaugusiems tobulintis yra lėšų trūkumas. Į klausimą apie sunkumus, kylančius tobulinantis, 53 iš 120 nurodė, kad labiausiai trūksta lėšų savo tobulinimosi norams realizuoti, taip pat gana sudėtinga suderinti mokymąsi ir darbą – taip mano 44 respondentai. Kad nepatogu susisiekti su mokymo įstaigomis nurodė 32 respondentai. 29 apklausoje dalyvavusiems, nekyla jokių sunkumų tobulinantis. 14 respondentų nurodė, kad sunku gauti mokomosios literatūros ir 2 nuomone – sunku mokytis. 1 respondentas nurodė “kita” – sunkumai kyla dėl” prastos mokymo kokybės”.

33 pav. Sunkumai kylantys tobulinantis.

Šio klausimo rezultatai parodė, kad respondentų nuomonė dėl kylančių sunkumų tobulinantis labai panaši į ankstesnių apklausų rezultatus, kurie nurodyti leidinyje Švietimo problemos analizė, 2007 gruodis Nr.9(20), p.8.

Palyginus klausimo rezultatus pagal veiklos sektorius, visiems dirbantiesiems didžiausia problema – lėšų trūkumas bei darbo ir mokymosi suderinimas.

IŠVADOS

1. Suaugusiųjų tobulinimuisi, planuojant karjerą, įtakos turi tiek vidiniai, tiek išoriniai motyvai. Išoriniai motyvai - tai naujų technologijų atsiradimas, konkurencija darbe, darbo rinkos kaita, darbdavių didėjantys reikalavimai. Nemažai įtakos turi ir gaunamas atlyginimas. Suaugusiųjų apsisprendimą tobulintis, planuojant karjerą daugiau lemia vidinė motyvacija, kadangi suaugusieji yra brandžios asmenybės, turinčios ne tik teorinę, bet ir praktinę patirtį.

Tobulinimosi poreikiai veikiami pilietinio, kultūrinio, šeimos reikalavimo skatina suaugusiuosius dalyvauti visuomeniniame gyvenime, būti visaverte, pripažinta visuomenės dalimi. Taip pat suaugusiems svarbu plėsti žinias apie demokratiją, apie savo, kaip piliečio teises. Suaugusiųjų profesinio tobulinimosi poreikiai kyla iš fiziologinių, psichinių bei psichologinių žmogaus savybių. Motyvacija profesiniam tobulinimuisi pasireiškia per poreikius.

2. Suaugusieji turi galimybę profesiniam tobulinimuisi visuose - formaliojo, neformaliojo ir savaiminio mokymosi formose.

- Formalaus mokymosi sistema užtikrina suaugusiųjų profesinio tobulinimosi galimybes, įgyjant ar keičiant profesijas – profesinėse mokyklose, aukštosiose universitetinėse, aukštosiose neuniversitetinėse mokymo įstaigose, darbo rinkos mokymo centruose. Aukštojo mokslo įstaigos sudaro sąlygas suaugusiems studijuoti pagal nuosekliųjų ir nenuosekliųjų studijų programas. Tuo sudarydamos sąlygas pasirinkti suaugusiems pagal galimybes lankyti dienines, vakarines ar neakivaizdines studijas. Profesinės mokyklos sudaro sąlygas suaugusiems mokytis tiek pagal formalaus mokymosi programas, tiek neformalaus mokymosi programas – rengia įvairius kursus, seminarus

- Neformalus profesinis tobulinimasis, visą laiką laikytas ne itin populiariu, paskutiniu laiku tampa populiarus. Neformalusis profesinis tobulinimasis vyksta profesinėse, aukštosiose, darbo rinkos mokymo centruose. Tobulinimasis vyksta kursų, seminarų forma. Neformalus profesinis tobulinimasis taip pat vyksta darbo vietose.

- Suaugusiųjų mokymąsi reglamentuoja Lietuvos Respublikos įstatymai. Įstatymai numato mokymąsi visą gyvenimą, atsižvelgdami į Mokymosi visą gyvenimą memorandumą. Lietuvoje suaugusiųjų švietimu rūpinasi vyriausybės bei nevyriausybės organizacijos.

3. Tyrimo rezultatai parodė, kad suaugusieji suvokia kokios svarbios yra žinios bei gebėjimai besikeičiančioje darbo rinkoje, jie pasisako už nuolatinį, sistemingą ir tikslingą tobulinimąsi, planuojant karjerą. Nuolat besikeičiant darbo rinkai, suaugusieji pajautė ir žinių trūkumą darbui atlikti. Suaugusiuosius tobulintis skatina įvairiausi motyvai – tiek vidiniai, tiek išoriniai. Todėl didžioji dalis apklaustų suaugusiųjų kaip pagrindinį motyvą, kuris skatina tobulintis planuojant karjerą, įvardino norą geriau atlikti savo darbą. Nemažiau svarbūs motyvai, skatinantys suaugusiuosius tobulintis – atlygis už darbą bei noras išsaugoti darbo vietą. Dauguma svarbiu motyvu tobulinimuisi laiko pažymėjimą, kuris patvirtina įgytas kompetencijas ir sudaro galimybes būti saugesniam darbo rinkoje bei didesnes galimybes konkuruoti.

- Poreikis profesiniam tobulinimuisi, apklaustųjų nuomone atsiranda, kada suvokia, kad nebeužtenka turimų žinių darbui atlikti. Poreikį mokymuisi lemia ir darbdavių skatinimas tobulintis bei pačių suaugusiųjų siekimas užimti geresnes pareigas. Kaip svarbiausią veiksnį, skatinantį profesiniam tobulinimuisi, suaugusieji įvardina didėjančius reikalavimus profesinėje srityje bei nuolat kintančias technologijas. Poreikį tobulintis taip pat lemia nuolat tobulėjančios informacinės technologijos, sparti kaita darbo rinkoje, mobilumas darbo rinkoje. Iš tyrimo rezultatų matyti, kad suaugusieji dažniausiai renkasi kompiuterinio raštingumo, užsienio kalbų mokymus bei mokosi paklausių darbo rinkoje profesijų. Suaugusieji taip pat studijuoja vadybą, socialinius mokslus, psichologiją.

- Suaugusieji turi galimybę kelis kart metuose dalyvauti profesiniame tobulinime, o darbdaviai nuolat sudaro sąlygas tobulintis. Dažniausiai lanko kvalifikacijos kėlimo kursus, taip pat turi galimybę persikvalifikuoti. Suaugusiųjų profesinis tobulinimasis vyksta visuose mokymosi lygiuose – formaliame, neformaliame bei savaiminiame. Suaugusieji lanko trumpalaikius, ilgalaikius seminarus, klauso įvairių paskaitų, studijuoja neakivaizdinėse, tęstinėse studijose, mokosi darbo rinkos mokymo kursuose. Suaugusieji tobulinasi savarankiškai – ieškodami informacijos internete, skaitydami knygas, naudojasi kolegų gerąja patirtimi, skaito spaudos straipsnius.

- Suaugusiųjų tobulindamiesi susiduria su: lėšų trūkumu bei mokymosi ir darbo suderinimo problema. Taip pat kyla susisiekimo su mokymo įstaigomis sunkumų.

4. Palyginus suaugusiųjų motyvus ir galimybes profesiniam tobulinimuisi planuojant karjerą, pagal veiklos sektorius, tyrimo rezultatai parodė, kad tiek pedagogai, tiek tarnautojai, tiek privačiame sektoriuje dirbantys respondentai nurodė, kad labiausiai siekia tobulėti norėdami geriau atlikti savo darbą. Daug reikšmės turi ir ne nuo respondentų priklausantys motyvai, kaip atlyginimas bei darbo vietos išsaugojimas.

- Tyrimo rezultatai parodė, kad pedagogai tikslingai, nenutrūkstamai ir sistemingai tobulinasi, siekdami kuo geriau atlikti savo darbą, tuo pačiu norėdami sėkmingai konkuruoti darbo rinkoje ir išsaugoti darbo vietą.

- Tarnautojai tobulintis siekia norėdami geriau atlikti savo darbą, gauti didesnę atlyginimą, išsaugoti darbo vietą bei galimybę užimti aukštesnes pareigas.

- Privataus sektoriaus suaugusiems tobulintis taip pat motyvuoja noras geriau atlikti savo darbą, tačiau ne mažiau svarbu išsaugoti darbo vietą bei turėti kompetencijas patvirtinančių pažymėjimą.

- Iš tyrimo rezultatų sužinojome, kad didžiausias galimybes tobulintis turi pedagogai. Didžioji dalis apklausoje dalyvavusių pedagogų nurodė, kad turi galimybę tobulintis kelis kart metuose, o darbdaviai nuolat sudaro sąlygas tobulintis. Siekdami tikslingo, sistemingo, nenutrūkstamo tobulinimosi pedagogai tobulinasi dalykinėje srityje, mokosi kompiuterinio raštingumo, psichologijos, lankydami trumpalaikius, ilgalaikius seminarus bei lankydami paskaitas, studijuodami neakivaizdinėse studijose.

- Tarnautojai tobulinasi bent kartą metuose, darbdaviai sudaro sąlygas tobulintis. Tarnautojai tobulina kompiuterinį raštingumą, užsienio kalbų žinias, lankydami darbo rinkos mokymo kursus, trumpalaikius seminarus bei paskaitas.

- Tuo tarpu privataus sektoriaus dirbantieji galimybes tobulintis turi tik kartą per du metus. Didžiąjai daliai privataus sektoriaus suaugusiųjų, darbdaviai nesudaro sąlygų profesiniam tobulinimuisi. Šio sektoriaus suaugusieji dažniausiai tobulinasi darbo rinkos mokymo kursuose, mokydami paklausios darbo rinkoje profesijos.

Palyginus pagal veiklos sektorius labiausiai motyvuoti bei turi galimybes, profesiniam tobulinimuisi – pedagogai.

Tyrimo hipotezė pasitvirtino, kad įmonėse ir įstaigose dirbančiųjų suaugusiųjų profesinio tobulinimosi motyvai ir galimybės planuojant karjerą pasiskirsto skirtingai.

- pedagogai bei tarnautojai labiau motyvuoti profesiniame tobulėjime planuojant karjerą nei privataus sektoriaus suaugusieji;

- privataus sektoriaus suaugusieji mažiau nei pedagogai ir tarnautojai turi profesinio tobulinimosi galimybių.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Bėkšta A., Dienys V., Mokymosi visą gyvenimą memorandumo aptarimo Lietuvoje ataskaita, Vilnius, 2001, <http://www.andragogai.miniweb.lt/download.php/fileid/85>
2. Beresnevičienė D., Nuolatinis mokymasis Lietuvoje, Pedagogikos institutas, Vilnius, 1995.
3. Darbo ir socialinių tyrimų institutas, Neįgaliųjų profesinės reabilitacijos sistemos analizė ir išvados bei pasiūlymai strategijos parengimui (tyrimo santrauka), Vilnius, 2003, http://www.socmin.lt/get_file.php?
4. Dautaras J., Rukštelienė N., Mokymosi visą gyvenimą motyvacija: pedagogų požiūris, Pedagogika, Nr. 83, 2006.
www.ceeol.com/aspx/getdocument.aspx?logid=5&id=279E51C2-4908-47D3-8C6B-4468ABF6B878
5. Europos bendrijų iniciatyvos Equal projektas Nr. EQ/2004/11 30-21/497 „Paramos tinklas reintegracijai į darbo rinką Utenos, Vilniaus apskrityse“, Brandaus amžiaus asmenų aktyvumo bei verslumo skatinimas, 2008.
www.equalif.net/lt2/getfile.php?tbl=docs2_lt&id=16
6. Gedvilienė G., Zuzevičiūtė V., Edukologija, Vytauto Didžiojo universitetas, Kaunas, 2007
7. Guskey T.R., Profesinio tobulinimosi vertinimas, 2004.
8. Helsinkio komunikatas, Dėl glaudesnio Europos bendradarbiavimo profesinio švietimo ir mokymo srityje, Helsinkis, 2006 gruodžio 5d.
<http://www.leonardo.lt/get.php?f.1304>
9. Juozaitis A., Juozaitienė R., Andragogas – praktikas, Vilnius, 2003.
10. Juozaitis A.M., Pagrindinės kompetencijos andragogo profesinėje veikloje, Pedagogika, 2008, Nr. 89
www.vpu.lt/pedagogika/PDF/2008/89/juoz52-57.pdf
11. Įsakymas „Dėl mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategijos“ patvirtinimo, Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministras, Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministras, Vilnius, 2008,
http://www.lssic.lt/alevel/pictures/Dokumentai/Teisine_baze/isakymas_valstybes%20zinioms.doc
12. Kaip padidinti suaugusiųjų mokymosi galimybes?, Švietimo problemos analizė, 2007 gruodis Nr. 9 (20),
http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/pr_analize/suaugusiųjų_mokymasis.pdf -

13. Karjeros projektavimo gebėjimai žinių visuomenėje: nauji iššūkiai profesiniam konsultavimui ir karjeros planavimui, Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos, Kęstutis Pukelis, 2002, Nr.6.
14. Komisijos komunikatas, Švietimo ir profesinio rengimo modernizavimas – gyvybiškai svarbus gerovės ir socialinės sanglaudos Europoje veiksnys, Tarybos ir Komisijos darbo programos “Švietimas ir mokymas 2010“ bendros ataskaitos apie 2006m. įgyvendinimo pažangą projektas, Briuselis, 2005.
15. Lietuvos aukštojo mokslo (LAM) sistemos plėtra 2007-2012 m.: konkurencingumas ir finansavimo modelis, Kaunas, 2006,
http://www.smm.lt/smt/docs/msvg/LAM_SANTRAUKA_pilna_260207.pdf
16. Lietuvos Respublikos Neformaliojo suaugusiųjų švietimo Įstatymas, 1998 m. birželio 30 d. Nr.VIII-822, Vilnius, http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/istatymai/viii-822.htm (žiūrėta 2008-05-15)
17. Lietuvos Respublikos Profesinio mokymo Įstatymas, 1997 m. spalio 14 d. Nr. VIII – 450, Vilnius, http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/istatymai/viii-450.htm (žiūrėta 2008-05-19).
18. Lietuvos Respublikos Švietimo Įstatymas, 2003, Vilnius,
www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=279441&p_query=&p_tr2=-
19. Lietuvos švietimo plėtotės strateginės nuostatos, Gairės, 2003-2012 metai, projektas.
20. Linkaitytė G. M., Lukšytė D., Pasirengimas mokytis visą gyvenimą: savivada pagrįsto mokymosi modelis, Vytauto Didžiojo universitetas, Švietimo studijų centras, Kaunas,
<http://www.vdu.lt/ssc/download/savivada.pdf>
21. Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija, <http://www.smm.lt>
22. Mokymosi visą gyvenimą memorandumas, Europos Bendrijų Komisija, 2001
23. Mokymosi visą gyvenimą motyvacija: pedagogų požiūris, J. Dautartas, N.Rukštelienė, Vilniaus pedagoginis universitetas, Edukologijos katedra, 2006 rugsėjis,
<http://www.ceeol.com/aspx/getdocument.aspx?logid=5&id=dd01d7b0-e6c6-4a6b-9951-c92b32dc7fd4>
24. Mokymosi visą gyvenimą programa, www.smpf.lt/get.php?f.2204
25. Neformalusis ir savaiminis mokymasis: samprata ir esmė, Dr. A. Fokienė,
http://www.lssic.lt/alevel/pictures/Dokumentai/LSSIC_AF..doc
26. Neformaliojo suaugusiųjų švietimo būklė ir gyventojų bei darbdavių požiūris į neformalųjį suaugusiųjų švietimą, Sociologinio tyrimo ataskaita, Vilnius, 2005.
http://www.smm.lt/svietimo_bukle/tyrimai_sb.htm - 66k

27. Neformaliojo ir savaiminio mokymosi identifikavimo, vertinimo, pripažinimo tendencijos Europoje ir Lietuvoje, M.Tereševičienė, N. Burkšaitienė, G. Gedvilienė ir kt., <http://www.vdu.lt>
28. Profesinis rengimas tyrimai ir realijos, Vytauto Didžiojo universitetas, 2004 Nr. 8.
29. Profesinis rengimas ir suaugusiųjų švietimas, Profesinio pasirinkimo motyvacijos raiška renkantis socioedukacinio darbo profesijas: tarpkultūrinis palyginimas, A.Urbonienė, I. Leliūgienė, Acta Paedagogica Vilnensia 2004, Nr.13.
http://www.leidykla.vu.lt/inetleid/acta_pae/13/straipsniai/str6.pdf
30. Suaugusiųjų švietimas ir profesinis mokymas, Informacinis žinynas, Vilnius 2000
31. Suaugusiųjų Švietimas ir tęstinis mokymas, V. Būdienė, T. Tamošiūnas, R. Tatoraitis, Lietuvos suaugusiųjų švietimo ir informavimo centras, 2005, <http://www.issic.lt/> - 17k
32. Suaugusiųjų mokymosi motyvacija, J. Abramauskienė, R.Kirkliauskienė, Pedagogika, Nr. 89, 2008.
www.ceeol.com/aspx/getdocument.aspx?logid=5&id=279E51C2-4908-47D3-8C6B-4468ABF6B878
33. Švietimas ir socialinė atskirtis, Suaugusiųjų švietimo savaitės patirtis, Vilnius, 2003,
http://www.issic.lt/alevel/pictures/testinis_leidinys/dokumentai/Suaugusiųjų%20svietimas3.pdf -
34. Tereševičienė M., Gedvilienė G., Mokymasis bendradarbiauti, Vilnius, 2000
35. Tereševičienė M., Gedvilienė G., Zuzevičiūtė V., Andragogika, Vytauto Didžiojo universitetas, Kaunas, 2006.
36. Tyrimo “Suaugusiųjų mokymasis Lietuvoje: aprėptis, poreikiai ir pasiūla“ santrauka, M. Tereševičienė, V. Zuzevičiūtė, R. Kuncaitis, A. Rutkienė, Kaunas, 2006,
<http://www.andragogai.miniweb.lt>.
37. Ušeckienė L., Ališauskienė R., Tęstinio suaugusiųjų mokymosi galimybės, Santalka. Edukologija Nr.2, Šiaulių Universitetas, 2007
38. Zuzevičiūtė V., Tereševičienė M., Universitetinės studijos mokymosi visą gyvenimą perspektyvoje, Vytauto Didžiojo universitetas, Kaunas, 2007.
39. Zuzevičiūtė V., Suaugusiųjų mokymosi poreikiai ir jų tyrimai, Kaunas, 2006.
40. <http://www.smm.lt/strategija/docs/srp/koncepcija/koncepcija2.htm> (žiūrėta 2008-05-16).
41. <http://www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=1208> (žiūrėta 2008-06-05)
42. http://www.smm.lt/fit/ugdymas/n_suaugusiųjų.htm (žiūrėta 2008-05-15)

Tyrimo instrumentas

Gerbiamieji ir gerbiamosios, kviečiame Jus dalyvauti tyrime „Suaugusiųjų profesinio tobulinimosi motyvai ir galimybės planuojant karjerą“, kuri atlieka Vytauto Didžiojo Universiteto magistrantė Lina Krauklytė.

Tyrimo tikslas – nustatyti suaugusiųjų profesinio tobulinimosi motyvus ir galimybes planuojant karjerą.

Anketa anoniminė! Tik apibendrinti tyrimo rezultatai bus skelbiami moksliniams tikslams.

Prašome būti dėmesingais ir nuoširdžiais tyrimo dalyviais.

Nepraleiskite klausimų, jei iškils neaiškumų kreipkitės į anketą pateikusį asmenį.

Kviečiame Jus dalyvauti šiame tyrime ir atsakyti į žemiau pateikiamus klausimus. Tyrimo autorė garantuoja Jūsų atsakymų konfidencialumą. Jūsų atsakymai bus panaudoti tik šio tyrimo tikslams. Prašome Jūsų būti dėmesingais ir nepraleisti klausimų.

ANKETA

1. Ar reikia nuolat tobulintis planuojant karjerą? (PAŽYMĖKITE Jums tinkantį atsakymo variantą)

- Taip
- Ne
- Neturiu nuomonės

2. Jūsų nuomone ar tai svarbu planuojant karjerą? (PAŽYMĖKITE Jums tinkantį atsakymo variantą)

	Labai svarbu	Svarbu	Nesvarbu
1. Baigtas aukštasis mokslas			
2. Darbinė patirtis			
3. Pažintys			
4. Žinios ir gebėjimai			
5. Asmeninės savybės			
6. Kita (įrašykite)			

3. Kas nulėmė Jūsų apsisprendimą profesiniam tobulinimuisi? (PAŽYMĖKITE tinkantį atsakymo variantą)

- 1. Grėsė atleidimas iš darbo
- 2. Pajaučiau, kad nebeužtenka turimų žinių darbui atlikti
- 3. Norėjau užimti geresnes pareigas
- 4. Paskatino vadovas
- 5. Siekiau derintis prie darbo rinkos

- 4. Kas skatina Jus tobulintis, planuojant karjerą (persikvalifikuoti, kelti kvalifikaciją)?:**
(įvertinkite kiekvieną motyvą pagal svarbą 1 – nesvarbu, 2,3... 10 - labai svarbu)

Motyvacija tobulinimuisi	Balai
1. Noras geriau atlikti savo darbą	
2. Darbdavio skatinimas	
3. Didėjanti konkurencija darbe	
4. Noras siekti karjeros	
5. Noras turėti paklausią darbo rinkoje profesiją	
6. Nuolatinis noras tobulėti	
7. Noras išsaugoti darbo vietą	
8. Reikalingas pažymėjimas patvirtinantis kompetencijas	
9. Noras gauti didesnę atlyginimą	
10. Noras būti pripažintam	
11. Kita (įrašykite)	

- 5. Kaip dažnai dalyvaujate profesiniame tobulinime? (PAŽYMĖKITE Jums tinkantį atsakymo variantą)**

1. Kartą metuose
 2. Kelis kart metuose
 3. Kartą per du metus
 4. Nuolat

- 6. Ar darbdaviai sudaro sąlygas profesiniam tobulinimuisi? (PAŽYMĖKITE Jums tinkantį atsakymo variantą)**

1. Nuolat
 2. Kartais
 3. Nesudaro

- 7. Dalyvaudamas profesiniame tobulinime Jūs : (PAŽYMĖKITE Jums tinkantį atsakymo variantą)**

1. Įgijote profesiją
 2. Persikvalifikavote
 3. Kėlėte kvalifikaciją

- 8. Jūsų profesinis tobulinimasis buvo? (PAŽYMĖKITE Jums tinkanti atsakymo variantą)**

1. Formalus mokymasis
 2. Neformalus mokymasis
 3. Savaiminis (savišvieta)

- 9. Kokio pobūdžio Jūsų profesinis tobulinimasis buvo: (PAŽYMĖKITE Jums tinkančius atsakymo variantus)**

1. Dieninės studijos
 2. Vakarinės studijos
 3. Neakivaizdinės studijos
 4. Tęstinės studijos
 5. Nuotolinės studijos
 6. Darbo rinkos mokymo kursai
 7. Trumpalaikiai seminarai
 8. Ilgalaikiai seminarai
 9. Paskaitos

10. Kokioje srityje Jūs tobulinotės?(PAŽYMĖKITE Jums tinkančius atsakymo variantus)

- 1. Mokėtės kompiuterinio raštingumo
- 2. Mokėtės užsienio kalbos
- 3. Psichologijos
- 4. Mokėtės socialinių mokslų
- 5. Mokėtės vadybos
- 6. Mokėtės viešojo įmonių administravimo
- 7. Mokėtės paklausios darbo rinkoje profesijos
- 8. Kita (įrašykite).....

11. Ar sutinkate, kad šie veiksniai skatina tobulintis siekiant karjeros: (PAŽYMĖKITE Jums tinkantį atsakymo variantą)

Veiksniai skatinantys tobulintis	Visiškai sutinku	Sutin ku	Daugiau sutinku	Daugiau nesutinku	Nesutinku	Visiškai nesutinku
Nuolat tobulėjančios informacinės technologijos						
Mobilumas darbo rinkoje						
Sparti kaita mokslo srityje						
Sparti kaita darbo rinkoje						
Didėjantys reikalavimai profesinėje srityje						
Kintančios technologijos						
Kita(įrašykite)						

12. Profesinis tobulinimasis Jums buvo naudingas, nes: (PAŽYMĖKITE Jums tinkančius atsakymo variantus)

- 1. Suteikė galimybę geriau atlikti darbą
- 2. Padėjo pasiekti karjerą
- 3. Įgijau profesines kompetencijas patvirtinantį pažymėjimą
- 4. Pradėjau labiau pasitikėti savimi
- 5. Padidėjo atlyginimas
- 6. Nieko nepakeitė
- 7. Kita (įrašykite).....

13. Kokie sunkumai kyla tobulinantis? (PAŽYMĖKITE Jums tinkančius atsakymų variantus)

- 1. Nepatogus susisiekimą su mokymo įstaigomis
- 2. Trūksta lėšų
- 3. Sunku suderinti mokymąsi ir darbą
- 4. Sunku gauti mokomosios literatūros
- 5. Sunku mokytis
- 6. Nekyla jokių sunkumų
- 7. Kita (įrašykite).....

14. Ar reikia tobulintis savarankiškai planuojant karjerą? (PAŽYMĖKITE tinkantį atsakymo variantą)

- Taip
- Ne
- Neturiu nuomonės

15. Ar tobulinatės savarankiškai? (PAŽYMĖKITE Jums tinkantį atsakymo variantą)

- 1. Taip
- 2. Ne (toliau atsakinėkite į 17 klausimą)

16. Koku būdu savarankiškai tobulinatės? (PAŽYMĖKITE Jums tinkančius atsakymo variantus)

- 1. Skaitote knygas
- 2. Žiūrite mokomąsias televizijos laidas
- 3. Skaitote spaudos straipsnius
- 4. Ieškote informacijos internete
- 5. Naudojatės kolegų gerąja patirtimi
- 6. Kita (įrašykite).....

17. Jūs dirbate? (PAŽYMĖKITE Jums tinkantį atsakymo variantą)

- 1. Valstybinėje įstaigoje
- 2. Privačioje įmonėje

18. Jūsų amžius? (PAŽYMĖKITE Jums tinkantį atsakymo variantą)

- 1. 25-35
- 2. 36-45
- 3. 46-55
- 4. 56-65

19. Jūsų lytis? (PAŽYMĖKITE Jums tinkantį atsakymo variantą)

- 1. Moteris
- 2. Vyras

Dėkoju už atsakymus!